

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

Evidenčné číslo: 105003/B/2019/36100139017843460

PARTICIPÁCIA OBSE NA RIEŠENÍ KONFLIKTU
NA UKRAJINE

Bakalárska práca

2019

Lenka Semančíková

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

PARTICIPÁCIA OBSE NA RIEŠENÍ KONFLIKTU NA
UKRAJINE

Bakalárska práca

Študijný program: Medzinárodné ekonomické vzťahy
Študijný odbor: Medzinárodné ekonomické vzťahy
Školiace pracovisko: Katedra medzinárodných politických vzťahov
Vedúci záverečnej práce: Mgr. Samuel Goda, PhD.

Bratislava 2019

Lenka Semančíková

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že som túto bakalársku prácu vypracovala samostatne na základe informácií získaných zo zdrojov, ktoré som uviedla v zozname použitej literatúry.

29. 4. 2019

.....

Pod'akovanie

Touto cestou by som sa chcela pod'akovať vedúcemu mojej bakalárskej práce Mgr. Samuelovi Godovi, Phd. za jeho odborné vedenie, cenné rady, pripomienky a odporúčania, ktoré mi počas písania bakalárskej práce poskytol.

Abstrakt

SEMANČÍKOVÁ, Lenka: *Participácia OBSE na riešení konfliktu na Ukrajine*. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Fakulta medzinárodných vzťahov; Katedra medzinárodných politických vzťahov. – Vedúci záverečnej práce: Mgr. Samuel Goda, PhD. – Bratislava: FMV EU, 2019, 53 s.

Cieľom záverečnej práce je analýza participácie Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe na riešení konfliktu na Ukrajine. V práci sa snažíme objasniť a definovať jednotlivé nástroje použité v rôznych fázach konfliktu.

Bakalárska práca je rozčlenená do 3 kapitol a obsahuje 1 obrázok. Prvá kapitola opisuje fungovanie OBSE ako celku, históriu vzniku organizácie a základné princípy jej fungovania. V tejto kapitole taktiež analyzujeme hlavné smery jej činnosti a pôsobenia. Druhá kapitola sa venuje Ukrajine po rozpade Sovietskeho zväzu a vývoju situácie v krajine od začiatku krízy v roku 2014. Kapitola sa hlbšie sústreďuje na opis udalostí, ktoré viedli k vzniku krízy a na analýzu situácie na Krymskom polostrove a v oblastiach Doneck a Luhansk na východe krajiny. Záverečná kapitola identifikuje nástroje a mechanizmy využívané Organizáciou pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe pri riešení krízy na Ukrajine. Taktiež analyzuje úlohy organizácie v diplomatických formátoch ako Normandský formát a Trilaterálna kontaktná skupina vytvorených na riešenie konfliktu.

Kľúčové slová: OBSE, Ukrajina, Rusko, riešenie konfliktu, Normandský formát, Trilaterálna kontaktná skupina, SMM

Abstract

SEMANČÍKOVÁ, Lenka: *The OSCE and its role in the armed conflict in Eastern Ukraine*. – University of Economics in Bratislava. Faculty of International Relations; Department of International Political Relations. – Supervisor: Mgr. Samuel Goda, PhD. – Bratislava: FIR EU, 2019, 53 p.

The main objective of the final thesis is to analyze the participation of the Organization for Security and Cooperation in Europe in the resolution of conflict in Ukraine. In our thesis we try to clarify and define individual tools used in different phases of the conflict.

The bachelor thesis is divided into 3 chapters and contains 1 picture. The first chapter describes the functioning of the OSCE, the history of the organization and guiding principles of its operation. In this chapter we also analyze the main directions of its activities and actions. The second chapter deals with Ukraine after the collapse of the Soviet Union and the development of the situation in the country since the crisis in 2014. The chapter is focusing more on describing the events that led to the emergence of the crisis and analysis of the situation in Crimean Peninsula and in Donetsk and Luhansk regions in the eastern part of the country. The final chapter identifies the tools and mechanisms used by the Organization for Security and Cooperation in Europe for resolving the crisis in Ukraine. It also analyzes the organization's tasks in diplomatic formats such as the Normandy format and the Trilateral Contact Group created to resolve the conflict.

Key words: OSCE, Ukraine, Russia, conflict resolution, Normandy Format, Trilateral Contact Group, SMM

Obsah

Zoznam použitých skratiek.....	8
Úvod	9
1 OBSE ako regionálna bezpečnostná organizácia	11
1.1 História organizácie	11
1.2 Základné princípy fungovania OBSE	12
1.3 Hlavné smery činnosti a pôsobenia OBSE.....	13
1.3.1 Hlavné orgány a inštitúcie.....	15
1.3.2 Misie OBSE	18
2 Ciele práce a metodika.....	19
3 Ukrajinská kríza.....	20
3.1 Ukrajina po rozpade Sovietskeho zväzu	20
3.2 Západoeurópska integrácia.....	23
3.2.1 Smerovanie zahraničnej politiky po prezidentských voľbách v roku 2010	25
3.3 Ruská intervencia na Ukrajine	28
3.3.1 Anexia Krymu.....	28
3.3.2 Ruská vojenská intervencia na východnej Ukrajine	31
4 Participácia OBSE na riešení krízy	35
4.1 Diplomatické formáty zahrňujúce OBSE.....	35
4.2 Dlhodobé misie OBSE na Ukrajine	40
4.2.1 Špeciálna monitorovacia misia	40
4.2.2 Pozorovacia misia na hraničných priechodoch Doneck a Gukovo	42
Záver	44
Zoznam použitej literatúry	46

Zoznam použitých skratiek

CSTO	Collective Security Treaty Organization – Organizácia Dohody o spoločnej bezpečnosti
DCFTA	Deep and Comprehensive Free Trade Areas – Prehĺbené a komplexné zóny voľného obchodu
DPR	Donetsk People’s Republic – Donecká ľudová republika
EÚ	Európska únia
KBSE	Konferencia o bezpečnosti a spolupráci v Európe
LPR	Luhansk People’s Republic – Luhanská ľudová republika
NATO	North Atlantic Treaty Organization – Organizácia Severoatlantickej zmluvy
N4	Normandy Four – Normandská štvorka
OBSE	Organization for Security and Cooperation in Europe – Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe
OSN	Organizácia spojených národov
PCA	Partnership and Cooperation Agreement – Dohoda o partnerstve a spolupráci
SMM	Special Monitoring Mission – Špeciálna monitorovacia misia
TCG	Trilateral Contact Group – Trilaterálna kontaktná skupina
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees – Úrad vysokého komisára Organizácie spojených národov pre utečencov
UNICEF	United Nations International Children’s Emergency Fund – Medzinárodný detský fond Organizácie spojených národov pre pomoc v núdzi
USA	United States of America – Spojené štáty americké
WTO	World Trade Organization – Svetová obchodná organizácia

Úvod

Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe je s 57 účastníckymi štátmi v Európe, Strednej Ázii, na Kaukaze a Severnej Amerike v súčasnosti najväčšia regionálna bezpečnostná organizácia na svete, ktorá navyše spolupracuje s krajinami južného Stredomoria a niektorými ázijskými krajinami. Disponuje bezpečnostnými kompetenciami a nástrojmi pre politické riešenie kríz a ich predchádzanie. Táto organizácia neustále podporuje účastnícke štáty pri budovaní dôvery a vytváraní slobodnej, demokratickej, spoločnej a nedeliteľnej euroatlantickej a euroázijskej bezpečnostnej komunity. Usiluje sa o zabezpečenie stability, mieru a demokracie pre viac ako miliardu ľudí prostredníctvom politického dialógu a praktickej spolupráce. Vďaka sieti inštitúcií, odborných sekcií a misií rieši problémy, ktoré majú vplyv na našu spoločnú bezpečnosť. Sú to hlavne otázky spojené s kontrolou zbrojenia, terorizmom, dobrou správou vecí verejných, energetickou bezpečnosťou, obchodovaním s ľuďmi, demokratizáciou, slobodou médií alebo otázky spojené s národnostnými menšinami. Organizácia taktiež pomáha prekračovať rozdiely a budovať dôveru a spoluprácu vnútri samotného štátu, ale aj medzi štátmi navzájom. Tam, kde je nestabilita, pracuje na prevencii konfliktu, manažmente krízy a nakoniec pomáha podporovať rehabilitáciu po skončení konfliktu.

Hlavným cieľom tejto bakalárskej práce je analyzovať, ako sa Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe podieľala na riešení konfliktu, ktorý vypukol v roku 2014 na Ukrajine.

V prvej časti sa zameriame na všeobecnú charakteristiku Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe a históriu jej existencie. Hlbšie sa budeme venovať princípom, na ktorých je založená, ale aj smerom a činnostiam jej pôsobenia.

V druhej časti sa budeme venovať Ukrajine ako nezávislému štátu po rozpade Sovietskeho zväzu a objasníme si, ako sa vyvíjali vzťahy Ukrajiny a Ruska po vyhlásení jej nezávislosti. Zameriame sa aj na udalosti, ktoré predchádzali vzniku ukrajinskej krízy v roku 2014 a vyústili do ozbrojeného konfliktu na východe krajiny v oblasti Donbas, kde následne vznikli dve nové republiky – Donecká ľudová republika a Luhanská ľudová republika. Taktiež

sa budeme zaoberať analýzou situácie na Krymskom polostrove, ktorý bol v roku 2014 pripojený k územiú Ruskej federácie.

V poslednej časti práce identifikujeme nástroje a mechanizmy, ktoré Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe použila na riešenie konfliktu na Ukrajine. Zameriame sa aj na podrobnú analýzu úloh organizácie vo formátoch ako Trilaterálna kontaktná skupina a Normandský formát, vytvorených na riešenie krízy.

1 OBSE ako regionálna bezpečnostná organizácia

1.1 História organizácie

OBSE datuje svoj pôvod do začiatku sedemdesiatych rokov minulého storočia, do obdobia studenej vojny, keď bola vytvorená Konferencia o bezpečnosti a spolupráci v Európe (KBSE), ktorá mala slúžiť ako mnohostranné fórum pre dialóg a rokovania medzi východom a západom. Po dvoch rokoch zasadnutí v Helsinkách a Ženeve, 1. augusta 1975, KBSE dosiahla podpísanie prvého dokumentu – Záverečného aktu Konferencie o bezpečnosti a spolupráci v Európe (*Conference on Security and Co-operation in Europe Final Act*). Tento dokument obsahoval niekoľko kľúčových záväzkov týkajúcich sa politicko-vojenských, hospodárskych a environmentálnych otázok, a tiež otázok ľudských práv. Stanovil desať základných princípov upravujúcich správanie štátov voči občanom, ako aj voči sebe navzájom. Do roku 1990 KBSE fungovala na princípe meetingov a konferencií, na ktorých sa ustanovovali alebo ďalej rozširovali záväzky účastníckych štátov.¹ V tom istom roku bola prijatá Parížska charta, ktorá potvrdila ukončenie studenej vojny. Významným krokom bolo aj podpísanie Dohody o konvenčných ozbrojených silách v Európe.

Prvý január roku 1995 priniesol zmenu v rámci inštitucionalizačného procesu a názov Konferencie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe sa na základe rozhodnutia hláv štátov a predsedov vlád zmenil na Organizáciu pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe. Toto rozhodnutie bolo uznesené na samite v Budapešti v decembri 1994. Z konferencie sa stala organizácia, avšak jej záväzky zostali rovnaké. Následný samit v Lisabone v roku 1996 pozitívne prispel k formovaniu OBSE uvedením Deklarácie o modeli spoločnej bezpečnosti pre Európu XXI. storočia, ktorú podpísali najvyšší predstavitelia účastníckych štátov organizácie. V tejto deklarácii bola zvýraznená potreba budovania jednotnej, demokratickej a bezpečnej Európy bez čiar, ktoré by ju rozdeľovali. Taktiež v nej bola podčiarknutá hlavná úloha OBSE pri posilňovaní bezpečnosti a spolupráce.² Táto úloha sa však začala výraznejšie rozvíjať až na konci minulého storočia, keď sa medzi organizáciami OBSE, OSN a NATO začala vytvárať akási deľba práce. NATO zabezpečovalo silové reagovanie na krízy, zatiaľ čo OBSE a OSN na

¹ Factsheet: What is the OSCE? In: *Organization for Security and Cooperation in Europe*. 2018. s. 3. [online] Dostupné na internete: <<https://www.osce.org/whatistheosce/factsheet?download=true>>.

² Factsheet: What is the OSCE? In: *Organization for Security and Cooperation in Europe*. 2018. s. 3. [online] Dostupné na internete: <<https://www.osce.org/whatistheosce/factsheet?download=true>>.

seba prevzali funkcie spojené s predchádzaním konfliktov a riešenie situácií, ktoré nastanú po prípadnom ukončení konfliktu. Tento systém sa nazýval aj systém navzájom sa doplňujúcich inštitúcií. Koncom roka 1999 bola na istanbulskej samite OBSE prijatá Charta európskej bezpečnosti, ktorá potvrdila konsenzus členov organizácie ohľadom konceptu navzájom sa doplňujúcich inštitúcií.³ Tento dokument obsahoval Platformu pre kooperatívnu bezpečnosť, ktorá definovala budúcu spoluprácu OBSE s inými medzinárodnými a regionálnymi organizáciami. Charta európskej bezpečnosti taktiež zaviedla mechanizmy na zlepšenie operačných schopností misií v teréne. Ďalším dôležitým výsledkom samitu v Istanbule bolo prijatie nového finálneho dokumentu – Dohody o adaptácii Zmluvy o konvenčných ozbrojených silách v Európe, ktorá pôvodnú zmluvu doplnila.⁴

1.2 Základné princípy fungovania OBSE

Podpísanie Záverečného aktu Konferencie o bezpečnosti a spolupráci v Európe 1. augusta 1975 stanovilo desať základných princípov fungovania OBSE, ktoré sú upravené v prvej časti tohto dokumentu ako Deklarácia o princípoch riadiacich vzťahy medzi účastníkmi. Patria sem tieto princípy:

- I. *Zvrchovaná rovnosť, rešpektovanie práv vyplývajúcich zo zvrchovanosti,*
- II. *Zdržanie sa hrozby silou alebo použitia sily,*
- III. *Neporušiteľnosť hraníc,*
- IV. *Územná celistvosť štátov,*
- V. *Mierové urovanie sporov,*
- VI. *Nezasahovanie do vnútorných záležitostí,*
- VII. *Rešpektovanie ľudských práv a základných slobôd, vrátane slobody zmyšľania, svedomia, náboženstva alebo presvedčenia,*
- VIII. *Rovnosť práv a sebaurčenie národov,*
- IX. *Kooperácia medzi štátmi,*
- X. *Svedomité plnenie záväzkov podľa medzinárodného práva.*⁵

³ TARASOVIČ, V. a kol.: *Panoráma globálneho bezpečnostného prostredia 2003 – 2004*. Bratislava : Ministerstvo obrany Slovenskej republiky, 2004. s. 35 – 36. ISBN 80-88842-71-9.

⁴ What is an OSCE Summit? In: *Organization for Security and Cooperation in Europe*. 2010. s. 4. [online] Dostupné na internete: <<https://www.osce.org/home/71368?download=true>>.

⁵ *Conference on Security and Co-operation in Europe Final Act, Declaration on Principles Guiding Relations between Participating States*. 1975. Dostupné na internete: <<https://www.osce.org/helsinki-final-act?download=true>>.

1.3 Hlavné smery činnosti a pôsobenia OBSE

Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe je ako regionálna bezpečnostná organizácia hlavným nástrojom na dosahovanie bezpečnosti mierovým spôsobom a politickými prostriedkami. Svojimi kompetenciami je zameraná hlavne na pôsobenie v nasledujúcich smeroch:

- Včasné varovanie,
- Prevencia konfliktov,
- Manažment kríz,
- Povojnová obnova (podporuje rehabilitáciu a normalizáciu situácie po ozbrojenom konflikte).⁶

Činnosť OBSE je zameraná na niekoľko hlavných smerov, ktorými sú:

1. Tvorba noriem pre správanie sa štátov vo vojenských, ekonomických, humanitárnych a ďalších oblastiach

V tomto smere OBSE vypracovala a schválila dva veľmi dôležité dokumenty, a to Deklaráciu zásad riadiacich vzťahy medzi účastníckymi štátmi a Chartu európskej bezpečnosti.

2. Usmerňovanie procesu kontroly zbrojenia a odzbrojenia a upevňovanie dôvery a bezpečnosti

Najdôležitejším dokumentom v tomto smere je Zmluva o konvenčných ozbrojených silách v Európe, ktorá je všeobecne považovaná za základný pilier európskej bezpečnosti.

3. Preventívna diplomacia a prevencia konfliktov

Táto činnosť je vedená predovšetkým cestou politických dialógov v rámci Fóra OBSE pre bezpečnostnú spoluprácu.

4. Peace-keepingové aktivity zamerané na predchádzanie konfliktov a na riešenie kríz

Ich hlavným cieľom je prispieť k zachovaniu mieru a stability podporou úsilia o politické riešenie existujúcich problémov.

⁶ EICHLER, J.: *Medzinárodná bezpečnosť na počátku 21. storočí*. Praha : Ministerstvo obrany České republiky – AVIS, 2006. s. 261. ISBN 80-7278-326-2.

5. Misie OBSE a operácie v teréne

Zameriavajú sa na podporu mierového riešenia kríz a konfliktov a na pokrytie všetkých fáz konfliktu.⁷

OBSE sa taktiež venuje bezpečnostným výzvam, ktorými sú hrozby presahujúce hranice štátu. Tými sú napríklad násilný extrémizmus a radikalizácia vedúce k terorizmu, kybernetické útoky, rozsiahle migračné pohyby ľudí, obchodovanie s drogami, zbraňami a ľuďmi, či environmentálne a spoločenské dôsledky klimatických zmien. Tieto záležitosti zo svojej podstaty vyžadujú medzinárodnú spoluprácu. Organizácia preto úzko spolupracuje s inými medzinárodnými a regionálnymi organizáciami, a taktiež s krajinami Stredomoria a ázijskými partnerskými krajinami.⁸ Sú to napríklad Rada štátov Baltského mora, Organizácia čiernomorskej ekonomickej spolupráce, Iniciatíva spolupráce juhovýchodnej Európy, Organizácia spolupráce Strednej Ázie, Organizácia pre demokraciu a ekonomický rozvoj a iné. Osobitne na boj proti terorizmu rozvinula OBSE na základe Bukureštského akčného plánu z roku 2001 spoluprácu s organizáciami ako Organizácia Šanghajskej spolupráce, Organizácia islamskej konferencie, Arabská liga a Africká únia.⁹ OBSE sa do svojej činnosti taktiež pokúša zahrnúť civilných občanov a čoraz viac komunikuje so spektrom iných partnerov ako napríklad akademická a súkromná sféra.

Organizácia uplatňuje komplexný prístup k bezpečnosti zahrňujúci tri dimenzie – politicko-vojenskú, ekonomicko-environmentálnu a ľudsko-právnu dimenziu. Spoločne podporujú účastnícke štáty pri budovaní dôvery a pomáhajú k dosiahnutiu slobodnej, demokratickej, spoločnej a nedeliteľnej euroatlantickej a eurázijskej bezpečnostnej komunity.

1. Politicko-vojenská dimenzia

Vo vojenských záležitostiach sa OBSE usiluje o väčšiu otvorenosť, transparentnosť a spoluprácu. Organizácia počas svojej existencie vytvorila najmodernejší režim kontroly zbrojenia a opatrení na budovanie dôvery na svete. Hlavné oblasti činnosti tejto dimezie

⁷ EICHLER, J.: *Medzinárodná bezpečnosť na počátku 21. stoločí*. Praha : Ministerstvo obrany České republiky – AVIS, 2006. s. 261. ISBN 80-7278-326-2.

⁸ Factsheet: What is the OSCE? In: *Organization for Security and Cooperation in Europe*. 2018. s. 5. [online] Dostupné na internete: <<https://www.osce.org/whatistheosce/factsheet?download=true>>.

⁹ TARASOVIČ, V. a kol.: *Panoráma globálneho bezpečnostného prostredia 2003 – 2004*. Bratislava : Ministerstvo obrany Slovenskej republiky, 2004. s. 38. ISBN 80-88842-71-9.

zahŕňajú správu a reformu bezpečnostného sektora a bezpečné skladovanie a zneškodňovanie ručných a ľahkých zbraní a konvenčnej munície.

2. Ekonomicko-environmentálna dimenzia

Ekonomické a environmentálne otázky zohrávajú dôležitú úlohu pri budovaní bezpečnosti. Presadzovanie dobrej správy vecí verejných, boj proti korupcii, šírenie environmentálneho povedomia, zdieľanie prírodných zdrojov a správny manažment environmentálneho odpadu patria k oblastiam, v ktorých OBSE poskytuje asistenciu.

3. Ľudsko-právna dimenzia

Ľudské práva a základné slobody sú stavebným kameňom stabilnej spoločnosti. OBSE pomáha účastníckym štátom budovať demokratické inštitúcie, organizovať demokratické a transparentné voľby, zabezpečovať dodržiavanie ľudských práv, práv príslušníkov národnostných menšín, slobodu médií a fungovanie právneho štátu. Taktiež pomáha podporovať toleranciu a nediskrimináciu, usiluje sa o rodovú rovnosť a zapojenie mládeže.¹⁰

1.3.1 Hlavné orgány a inštitúcie

Účastnícke štáty a ich predstavitelia sa pravidelne stretávajú na niekoľkých úrovniach. Rozlišujeme medzi dvoma úrovňami pôsobnosti orgánov, a to rozhodovacou a výkonnou. Hlavné rozhodovacie procesy sa uskutočňujú v rámci troch orgánov: na samitoch najvyšších predstaviteľov, na rokovaníach Rady ministrov a nakoniec v rámci Stálej rady.

Samit najvyšších predstaviteľov účastníckych štátov prebieha ako stretnutie hláv štátov alebo predsedov vlád účastníckych štátov. Určuje priority pre smerovanie a činnosť OBSE, prijíma najvýznamnejšie dokumenty a rozhodnutia a je najvyšším rozhodovacím orgánom. Vrcholná schôdzka predstaviteľov štátov sa uskutočňuje každé dva roky. Doteraz prebehlo sedem samitov, a to v mestách: Helsinki (1975), Paríž (1990), Helsinki (1992), Budapešť (1994), Lisabon (1996), Istanbul (1999) a Astana (2010).

Rada ministrov je tvorená z ministrov zahraničných vecí účastníckych štátov. Jej úlohou je, podobne ako úlohou samitov, prijímať dôležité rozhodnutia a kontrolovať ich plnenie. V čase nekonania samitov je hlavnou kompetenciou Rady rozhodovať a riadiť organizáciu

¹⁰ Factsheet: What is the OSCE? In: *Organization for Security and Cooperation in Europe*. 2018. s. 5. [online] Dostupné na internete: <<https://www.osce.org/whatistheosce/factsheet?download=true>>.

v prípade neočakávaných udalostí a prijímať rozhodnutia v oblasti ako prevencia konfliktov a krízový manažment. Počas obdobia medzi dvoma samitmi je Rada považovaná za najvyšší výkonný orgán, ktorého úlohou je implementovať do praxe rozhodnutia vopred prijaté na samitoch. Príslušníci Rady ministrov sa stretávajú najmenej raz za rok.

Stálu radu tvoria delegáti účastníckych štátov na úrovni veľvyslancov alebo stálych zástupcov štátov pri OBSE. Medzi jej kompetencie patrí konzultovanie a prijímanie rozhodnutí v rovine každodenných záležitostí, rokovania s inými medzinárodnými organizáciami a samozrejme udržiavanie chodu OBSE. Stála rada bola zriadená na stretnutí Rady ministrov v roku 1992. Rokovaní rady sa môžu zúčastniť aj partnerské krajiny, delegáti ktorých vystupujú ako pozorovatelia. Rozhodnutia sa prijímajú konsenzom, teda je očakávaná zhoda všetkých delegátov. Ak je táto zhoda dosiahnutá, rozhodnutie je schválené a záväzné pre všetky účastnícke štáty. Predstavitelia Stálej rady sa stretávajú každý týždeň vo Viedni. Od roku 1999 jej pri vykonávaní činnosti pomáha Prípravný výbor.¹¹ Na jej čele stojí predseda.

Každý rok predsedá organizácii iný štát. **Predsedníctvo** je určované rotačným princípom účastníckych štátov, o ktorom rozhoduje Rada Ministrov. Zástupcovia predsedajúcej krajiny zároveň predsedajú jednotlivým orgánom. Na čele stojí oficiálny predstaviteľ úradujúceho štátu t.j. minister zahraničných vecí. V roku 2019 je vo vedení OBSE Slovenská republika. Minister zahraničných vecí Slovenskej republiky, Miroslav Lajčák, sa ujal funkcie predsedu 1. januára tohto roku.¹² Medzi predchádzajúcim, súčasným a nasledujúcim predsedajúcim štátom existuje forma kooperácie nazývaná **Trojka**. Tento formát spolupráce môže byť použitý na vedenie rozsiahlych dialógov alebo príležitostných konzultácií, o ktorých rozhoduje súčasný predseda.¹³

Fórum pre bezpečnostnú spoluprácu je autonómny rozhodovací orgán, ktorého účastníci, teda zástupcovia účastníckych štátov, sa stretávajú raz týždenne vo Viedni, aby diskutovali o otázkach týkajúcich sa vojenskej stability a bezpečnosti, ako napríklad kontrola

¹¹ VALUCH, J., RIŠOVÁ, M., SEMAN, R.: *Právo medzinárodných organizácií*. Praha : C. H. Beck, 2011. s. 296 – 297. ISBN 978-80-7400-368-4.

¹² Ambition and realism to define Slovak OSCE Chairmanship, says new Chairperson-in-Office Miroslav Lajčák. In: *Organization for Security and Cooperation in Europe*. 2019. [online] Dostupné na internete: <<https://www.osce.org/chairmanship/408002>>.

¹³ ILIĆ, MIA.: The OSCE Troika. In: *Security Community Issue*. 2015, č.1. [online] Dostupné na internete: <<https://www.osce.org/magazine/171776>>.

zbrojenia a preventívna bezpečnosť. Bolo založené v roku 1992 na samite v Helsinkách. Predsedníctvo tohto orgánu rotuje trikrát do roka: v apríli, auguste a v decembri.

Ekonomické a environmentálne fórum zastrešuje činnosť ekonomicko-environmentálnej dimenzie. Účastníci fóra sa stretávajú raz ročne s cieľom diskutovať o otázkach navrhnutých predsedajúcou krajinou v danom roku. Na čele stojí koordinátor OBSE pre ekonomické a environmentálne vzťahy.

Parlamentné zhromaždenie bolo vytvorené za účelom zefektívnenia diskusií medzi zástupcami národných parlamentov. Vede dialóg o všeobecných záležitostiach prejednávaných na samitoch a na stretnutiach Rady ministrov. Jednou z jeho kľúčových úloh je podpora a usmerňovanie implementácie mechanizmov OBSE v účastníckych štátoch, a taktiež monitorovanie parlamentných volieb. Parlamentné zhromaždenie pozostáva z 320 zástupcov účastníckych štátov, ktorí pravidelne informujú svoje národné parlamenty o činnostiach a aktivitách organizácie. Rozhodnutia zhromaždenia sa prijímajú jednoduchou väčšinou. Sídlo tejto inštitúcie sa nachádza v dánskej Kodani.

Sekretariát spravuje všetky administratívne činnosti spojené s organizáciou, pripravuje samity a rokovania ostatných orgánov a v neposlednom rade má na starosti rozpočtové a finančné otázky. Na čele stojí generálny tajomník, ktorý je menovaný Radou ministrov na trojročné obdobie s možnosťou opätovného zvolenia. Sídlo sekretariátu sa nachádza vo Viedni a jeho archívy sú umiestnené v Prahe.

Vysoký komisár pre národnostné menšiny identifikuje a snaží sa o predchádzanie situácií, ktoré by mohli viesť k napätiu spojenému s národnostnými menšinami a prípadnej nestabilite v regióne. Úrad vysokého komisára pre národnostné menšiny sídli v Haagu.

Úrad pre demokratické inštitúty a ľudské práva zastrešuje činnosť ľudsko-právnej dimenzie. Svoju činnosť koncentruje na pozorovanie volieb v účastníckych štátoch, vývoj demokratizácie spoločnosti, ľudské práva, nediskrimináciu, ale aj na zásady právneho štátu. Sídlo tejto inštitúcie sa nachádza vo Varšave.

Pozorovateľskú úlohu vo vzťahu medzi štátom a médiami zastáva **zástupca OBSE pre slobodu médií**. Kontroluje dodržiavanie záväzkov účastníckych štátov v spojení so slobodou médií, slobodou tlače a prejavu.

1.3.2 Misie OBSE

Misie OBSE patria medzi jeden z hlavných nástrojov dosahovania cieľov a úloh organizácie. Sú vysielané v rôznych fázach konfliktu a s prijatím misie na svojom území musí v prvom rade súhlasiť prijímajúci štát.¹⁴ Potrebujú silnú podporu zvnútra organizácie v podobe administratívnej činnosti, alokácii financií, či politickej podpory zo strany účastníckych štátov. Aktivity misií musia byť taktiež koordinované s ďalšími medzinárodnými organizáciami z dôvodu vzájomnej podpory a získavania výhod zo vzájomnej spolupráce. Úspech každej misie však nezávisí len na spolupráci s inými organizáciami, ale aj na dôvere a spoločnom dosahovaní cieľov s politickými autoritami hostiteľského štátu.

V súčasnosti pôsobí vo svete 8 misií OBSE, a to nasledujúce:

- Misia v Bosne a Hercegovine,
- Misia v Kosove,
- Misia v Čiernej Hore,
- Misia v Srbsku,
- Misia v Skopje,
- Misia v Moldavsku,
- Špeciálna monitorovacia misia na Ukrajine,
- Pozorovacia misia na hraničných priechodoch Gukovo a Doneck.

Organizácia je taktiež prítomná v Albánsku, prevádzkuje centrá a programy v Ašchabade, Astane, Biškeku a v Dušanbe. Pre Ukrajinu a Uzbekistan bola vytvorená špeciálna funkcia projektového koordinátora.¹⁵

¹⁴ VALUCH, J., RIŠOVÁ, M., SEMAN, R.: *Právo medzinárodných organizácií*. Praha : C. H. Beck, 2011. s. 297 – 299. ISBN 978-80-7400-368-4.

¹⁵ Where we are. In: *Organization for Security and Cooperation in Europe*. [online] Dostupné na internete: <<https://www.osce.org/where-we-are>>.

2 Ciele práce a metodika

Hlavným cieľom bakalárskej práce je analýza participácie Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe na riešení konfliktu na Ukrajine, ktorý vypukol v roku 2014. V práci sa snažíme objasniť a definovať jednotlivé nástroje použité v rôznych fázach konfliktu.

Pri tvorbe práce sme využili rôzne metódy ako literárna rešerš, analýza, syntéza a dedukcia. Základnou metódou bola literárna rešerš. Samotnému písaniu bakalárskej práce predchádzalo dôkladné naštudovanie danej problematiky z literatúry slovenských, ale aj zahraničných autorov. Hlavný podklad spracovania témy predstavovali internetové archívy Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe, ktoré poskytovali množstvo dôveryhodných informácií o fungovaní a činnosti samotnej organizácie. Teoretické poznatky získané pomocou tejto metódy sme využili hlavne pri písaní prvej kapitoly, kde sme sa zaoberali všeobecnou charakteristikou organizácie, jej činností, ale aj históriou jej existencie. V druhej a tretej časti práce sme využili najmä metódu analýzy. V druhej časti sme analyzovali vývoj situácie na Ukrajine po rozpade Sovietskeho zväzu, ale aj pred a po vypuknutí konfliktu v roku 2014. V tretej časti sme sa venovali analýze činností diplomatických formátov zahŕňajúcich Organizáciu pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe, konkrétne Trilaterálnej kontaktnej skupine a Normandskému formátu.

Hlavným podkladom pre spracovanie bakalárskej práce boli už spomenuté dokumenty Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe, ktoré sú voľne prístupné v elektronickej podobe na oficiálnej stránke organizácie, ale aj články časopisu Security Community, ktorý je vydávaný organizáciou. Taktiež sme využívali knižné zdroje relevantné v oblasti medzinárodných organizácií. Ďalší dôležitý podklad práce predstavovali medzinárodné zmluvy, protokoly, zákony a memorandá ako Záverečný akt Konferencie o bezpečnosti a spolupráci v Európe, Minský protokol, Minské memorandum, Memorandum z Budapešte, či Ústava Ukrajiny.

3 Ukrajinská kríza

3.1 Ukrajina po rozpade Sovietskeho zväzu

V roku 1919 sa Ukrajina pod silným vplyvom bolševikov stala jednou z republík Sovietskeho zväzu. Bola vyhlásená Ukrajinská sovietska socialistická republika a roky, ktoré nasledovali sa niesli v znamení vlád despotizmu, vysídľovania vidieckeho obyvateľstva a hladomoru, ktorý spôsobil, že v mestách státisíce ľudí denne čakali na kúsok chleba. Nasledovná emigrácia ruského obyvateľstva do vyhladených miest na Ukrajine zanechala demografickú stopu, ktorá definuje rozdeľujúcu ukrajinskú politiku až do dnes. Vplyv Sovietskeho zväzu a Ruska bol viac pozorovateľný na východe krajiny. Podľa autorov I. Tharoor a G. Thorpa „*západná Ukrajina nemala so sovietskou vládou do konca druhej svetovej vojny takmer žiadne skúsenosti.*“¹⁶ Ukrajina sa počas druhej svetovej vojny nevyhla ani okupácii nacistickým Nemeckom. V tom čase bola najväčšou okupovanou sovietskou republikou. Niektorí ukrajinskí nacionalisti dokonca spolupracovali s nacistickými orgánmi a videli inváziu ako prostriedok na dosiahnutie vlastnej nezávislosti. Táto okupácia však neznamenala nič iné ako neustále krvavé masakre civilného obyvateľstva. Po skončení druhej svetovej vojny si Sovietsky zväz uplatnil nárok na mesto Lvov a jeho priľahlé časti na západe Ukrajiny. Krymský polostrov, ktorého populácia bola väčšinou ruská, a to hlavne kvôli masovej deportácii krymských Tatárov, bol formálne postúpený z Ruska do Ukrajinskej socialistickej republiky v roku 1954 sovietskym lídrom Nikitom Chruščovom. Ukrajina v tej dobe zažívala dlhotrvajúce povstania a Chruščov, ktorý potreboval podporu Komunistickej strany Ukrajiny, považoval postúpenie Krymu za posilnenie ruského vplyvu na tomto území.

S rozpadom Sovietskeho zväzu dostala Ukrajina možnosť pretransformovať sa na samostatný nezávislý štát. 24. októbra 1991 bola vyhlásená nezávislosť Ukrajiny, ktorej politika bola však roztrieštená medzi regionálne rozdielnym západom a východom inklinujúcim k Rusku.¹⁷ Ruskí politici ani verejnosť neboli spočiatku pripravení uznať ukrajinskú nezávislosť. V dôsledku toho sa konflikty, ktoré boli medzi týmito dvoma krajinami prítomné už dlhšiu dobu ešte viac zhoršili. Boli to konflikty týkajúce sa jadrových zbraní,

¹⁶ THAROOR, I., THORP, G.: Maps: How Ukraine became Ukraine. In: *The Washington Post*. 2015. [online] Dostupné na internete: <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2015/03/09/maps-how-ukraine-became-ukraine/?noredirect=on&utm_term=.00881f83973c>.

¹⁷ Ukraine country profile. In: *BBC*. 2018. [online] Dostupné na internete: <<https://www.bbc.com/news/world-europe-18018002>>.

Kerčského prielivu, Čiernomorskej flotily, Krymu a mesta Sevastopol'.¹⁸ Počas obdobia dvoch svetových vojen si totiž Rusko vytvorilo silný arzenál nukleárných zbraní, ktoré rozmiestnilo po celom území Sovietskeho zväzu. Avšak po jeho rozpade v roku 1991 veľká časť arzenálu zostala na území Ukrajiny. Keďže ukrajinsko-ruské rokovania o odstránení týchto zbraní z územia Ukrajiny neboli úspešné, do rokovaní sa zapojilo USA. Po viac ako dvoch rokoch diskusií napokon došlo ku konsenzu. Ukrajina vyjadrila súhlas s odstránením všetkých nukleárných zbraní z jej územia výmenou za to, že Rusko bude rešpektovať jej suverenitu.¹⁹ 5. decembra 1994 bolo v Budapešti podpísané memorandum, kde USA, Rusko a Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska deklarovali, že budú rešpektovať nezávislosť, suverenitu a existujúce hranice Ukrajiny výmenou za odstránenie nukleárných zbraní.²⁰ Ďalšou príčinou sporov bolo aj to, že Rusko dlhú dobu odmietalo vymedziť námorné hranice s Ukrajinou v Kerčskom prielive, Azovskom a Čiernom mori. Keďže Ukrajina vlastnila 70% pobrežia Azovského mora, mala nárok na väčší podiel ako Rusko. Na druhej strane, Kerčský prieliv je jediná vodná cesta spájajúca Čierne a Azovské more a zároveň dôležitý strategický bod pre obidve krajiny, takže aj Rusko chcelo vlastniť čo najväčšiu časť. Po rozpade Sovietskeho zväzu už Rusko nemohlo ovládať obidve strany prielivu, pretože jedna jeho časť, nachádzajúca sa na Kerčskom polostrove, bola súčasťou Krymského polostrova patriaceho Ukrajine.²¹ Spory pretrvávali až do 24. decembra 2003 kedy bola podpísaná Dohoda medzi Ruskou federáciou a Ukrajinou o spolupráci pri využívaní Azovského mora a Kerčského prielivu (*Agreement between Russian Federation and the Ukraine on cooperation in the use of the sea of Azov and the strait of Kerch*). Štáty sa dohodli, že Azovské more a Kerčský prieliv sú historicky vnútornými vodami oboch štátov a musia byť vymedzené štátnou hranicou. Taktiež sa dohodli, že vody Azovského mora budú spravovať spoločne.²² S vodami Ruska a Ukrajiny

¹⁸ SIMON, G.: Russia and Ukraine Ten Years After the Fall of the Communist Regimes: Similarities and Differences. In: *Taylor and Francis*. 2001. [online] Dostupné na internete: <<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.2753/RUP1061-1940390674>>.

¹⁹ The Trilateral Process: The United States, Ukraine, Russia and Nuclear Weapons. In: *Brookings*. 2011. [online] <<https://www.brookings.edu/research/the-trilateral-process-the-united-states-ukraine-russia-and-nuclear-weapons/>>.

²⁰ *Memorandum on Security Assurances in connection with Ukraine's accession to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons*. 1994. Dostupné na internete: <<http://www.pircenter.org/media/content/files/12/13943175580.pdf>>.

²¹ SANDERS, D.: Rhetoric and Reality: Can Ukraine Create an Effective Navy to Protect its Interests in the Black Sea? In: *European Security*. 2007, roč. 16, č. 2, s. 153. [online] Dostupné na internete: <<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09662830701529752>>.

²² *Agreement between Russian Federation and the Ukraine on cooperation in the use of the sea of Azov and the strait of Kerch*. 2003. Dostupné na internete: <<https://www.ecolex.org/details/treaty/agreement-between-the->

však súvisí aj Čiernomorská flotila so základňou v prístavnom meste Sevastopol' na južnom cípe Krymu, ktorá patrila medzi ozbrojené sily Sovietskeho zväzu. Po jeho rozpade si nárok na Čiernomorskú flotilu uplatnila Ukrajina. Rusko však reagovalo jednoznačne a presadzovalo názor, že flotila zostane s Ruskom. V júni 1992 bola dosiahnutá dohoda o spoločnom spravovaní flotily po dobu 3 rokov. Následne sa dosiahla dohoda o rovnomernom rozdelení, ale po ďalších rokovaníach Ukrajina súhlasila s tým, že umožní Rusku ponechať si väčšinový podiel flotily výmenou za odpustenie dlhov.²³ 28. mája 1997 bola podpísaná Zmluva o rozdelení Čiernomorskej flotily (*Partition Treaty on the Status and Conditions of the Black Sea Fleet*), ktorá obsahovala tri dohody pojednávajúce o otázke Čiernomorskej flotily, a to Dohodu medzi Ruskou federáciou a Ukrajinou o parametroch rozdelenia Čiernomorskej flotily (*Agreement between the Russian Federation and Ukraine on the Parameters of the Division of the Black Sea Fleet*), Dohodu medzi Ruskou federáciou a Ukrajinou o štatúte a podmienkach prítomnosti Čiernomorskej flotily Ruskej federácie na území Ukrajiny (*Agreement between the Russian Federation and Ukraine on the Status and Conditions of the Presence of the Russian Federation Black Sea Fleet on the territory of Ukraine*) a Dohodu medzi vládou Ruskej federácie a vládou Ukrajiny o platbách spojených s rozdelením Čiernomorskej flotily a jej prítomnosti na území Ukrajiny (*Agreement between the Government of the Russian Federation and the Government of Ukraine on Payments Associated with the Division of the Black Sea Fleet and Its Presence on the territory of Ukraine*).²⁴ Na základe týchto dohôd Rusko dosiahlo právomoc ponechať časť svojej armády na Krymskom polostrove a používať prístav Sevastopol' ako svoju námornú základňu po dobu 20 rokov.²⁵ Medzi Ruskom a Ukrajinou však aj naďalej vznikali ďalšie nezhody súvisiace s postavením ruskej menšiny na Ukrajine, úlohou a funkciou ruského jazyka a kultúry, ale aj ukrajinizáciou štátu a spoločnosti.²⁶

russian-federation-and-the-ukraine-on-cooperation-in-the-use-of-the-sea-of-azov-and-the-strait-of-kerch-tre-149547/>.

²³ Independent Ukraine. In: *Encyclopedia Britannica*. 2019. [online] Dostupné na internete: <<https://www.britannica.com/place/Ukraine/Independent-Ukraine#ref986640>>.

²⁴ Угода між Україною і Російською Федерацією про статус та умови перебування Чорноморського флоту Російської Федерації на території України. 1997. Dostupné na internete: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643_076/ed20101020>.

²⁵ Independent Ukraine. In: *Encyclopedia Britannica*. 2019. [online] Dostupné na internete: <<https://www.britannica.com/place/Ukraine/Independent-Ukraine#ref986640>>.

²⁶ SIMON, G.: Russia and Ukraine Ten Years After the Fall of the Communist Regimes: Similarities and Differences. In: *Russian Politics and Law*. 2001, roč. 39, č. 6. [online] Dostupné na internete: <<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.2753/RUP1061-1940390674>>.

Tieto skutočnosti na začiatku 90. rokov 20. storočia vytvorili medzi Ruskom a Ukrajinou akýsi odstup. Preto už po rozpade Sovietskeho zväzu bolo zrejmé, že úspešná stabilizácia Ukrajiny nemôže prebiehať bez vonkajšej asistencie. Už v 90. rokoch sa na stabilizácii podieľala KBSE a neskôr aj OBSE. Po celú dobu bola organizácia prítomná v krajine, či už prostredníctvom Vysokého predstaviteľa pre národnostné menšiny alebo dlhodobej misie OBSE v rokoch 1994-1999 pôsobiacej na Kryme. Situácia v krajine sa naozaj stabilizovala a dodatočné aktivity zo strany OBSE neboli dlhšiu dobu potrebné.²⁷ Odvtedy sa Ukrajina nachádzala medzi dvoma pólmi – snahou o užšiu integráciu so západnou Európou na jednej strane a návrat k Rusku, ktoré presadzovalo názor, že západná Ukrajina predstavuje hrozbu pre jeho záujmy na strane druhej. Podľa A. Dulebu „*Rusko zdedilo vo vzťahu k Ukrajine, ale i vzťahu k iným postsovietskym republikám veľmi významný surovinový nástroj vplyvu.*“²⁸ Ukrajina totiž importuje ropu a zemný plyn prevažne z Ruska a otázka energetiky zohráva kľúčový význam pre európske smerovanie transformácie Ukrajiny. Vzhľadom na strategický význam týchto dvoch surovín je otázka energetiky dôležitá nie len pre budúci vývin Ukrajiny, ale aj Európy samotnej. Aj kvôli tomuto sa Ukrajina nikdy nemohla celkom odtrhnúť od Ruska a ísť smerom k úplnej západoeurópskej integrácii. Duleba ďalej hovorí, že „*zbavenie sa závislosti od ruských surovinových zdrojov je dôležitou materiálnou podmienkou pre dlhodobú existenciu Ukrajiny ako štátu nezávislého od Ruska.*“²⁹ Táto nezávislosť predstavuje základný predpoklad na to, aby Ukrajina mohla v medzinárodnom prostredí vystupovať ako samostatný geopolitický aktér.

3.2 Západoeurópska integrácia

Európska únia sa už od jej vzniku snaží vytvárať partnerstvá s európskymi krajinami, ktoré neboli členmi Európskych spoločenstiev. Sú to najmä krajiny západného Balkánu a východnej a strednej Európy. Uzatvára s nimi dohody, ktoré vytvárajú akýsi asociačný režim s cieľom budúceho prístúpenia týchto krajín k EÚ alebo ich zapojenia do procesu európskej integrácie prostredníctvom prijatia súboru právnych predpisov Európskej únie. Treba poznamenať, že mnohé z nich sú dnes už členmi Únie ako napríklad aj Slovenská republika.

Partnerstvo EÚ a Ukrajiny je založené na Dohode o partnerstve a spolupráci PCA (*Partnership and Cooperation Agreement*, ďalej len PCA), ktorá bola podpísaná v roku 1994

²⁷ DUBSKÝ, Z., HAVLOVÁ, R.: Role OBSE pri pokusu o deeskalaci války na Ukrajině. In: *Součaná Evropa*. 2016, roč. 21, č. 2, s. 11. [online] Dostupné na internete: <<https://www.vse.cz/se/134>>.

²⁸ DULEBA, A.: *Ukrajina a Slovensko*. Bratislava : VEDA, 2000. s. 307. ISBN 80-224-0656-2.

²⁹ DULEBA, A.: *Ukrajina a Slovensko*. Bratislava : VEDA, 2000. s. 307. ISBN 80-224-0656-2.

medzi EÚ a jej členskými štátmi na jednej strane a Ukrajinou na strane druhej. Táto dohoda predstavuje prvý dôležitý krok vo vývoji vzťahov medzi Európskou úniou a Ukrajinou a stanovuje rámec spolupráce a koordinácie jednotlivých politík. Ako právny základ tejto zmluvy boli použité niektoré články zmlúv o Európskych spoločenstvách. PCA medzi EÚ a Ukrajinou sa vzťahuje na rôzne oblasti ako napríklad politický dialóg, obchod s tovarom, zakladanie a prevádzkovanie spoločností, bežné platby a pohyby kapitálu, hospodárska a priemyselná spolupráca, spolupráca v oblasti vedy a techniky, poľnohospodárstva, energetiky a dopravy. Taktiež zahŕňa spoluprácu v oblasti ľudských práv, kontroly nelegálneho prisťahovalectva a nezákonných činností. Ide teda o partnerstvo, ktorého cieľom je posilnenie politických a hospodárskych slobôd a podpora nezávislosti a suverenity Ukrajiny. Jedným z hlavných bodov tohto partnerstva je aj nadviazanie pravidelného politického dialógu o bilaterálnych a multilaterálnych otázkach, ktoré sú v spoločnom záujme oboch signatárov. Medzi tieto body patrí aj konsolidácia demokratického systému Ukrajiny, rozvoj hospodárstva a jeho trvalý prechod na trhové hospodárstvo.

V marci roku 2007 EÚ a Ukrajina začali rokovania o novej rozšírenej dohode, ktorá by nahradila Dohodu o partnerstve a spolupráci z roku 1994. V tom čase nebol tento zmluvný rámec nazývaný Asociačná dohoda, ale nová rozšírená dohoda (*New Enhanced Agreement*).³⁰ Cieľom tejto zmluvy bol aj plán vytvorenia prehĺbených a komplexných zón voľného obchodu (*Deep and Comprehensive Free Trade Areas*, ďalej len DCFTA), ktorý však mohol byť zavŕšený až po dokončení procesu vstupu Ukrajiny do WTO. Benita Ferrero-Waldner, niekdajšia eurokomisárka pre vonkajšie vzťahy a susedskú politiku v marci toho istého roku vyhlásila, že „Ukrajina je pre EÚ kľúčovým energetickým partnerom a nová dohoda nám pomôže ísť ďalej v zabezpečení energetickej bezpečnosti, zlepšení environmentálnych štandardov a postupe k integrácii trhov s plynom a elektrickou energiou.“³¹ Ukrajina je totiž pre dovoz energetických surovín z Ruska jednou z kľúčových transportných krajín. Vo februári 2008, po pristúpení Ukrajiny k WTO, EÚ a Ukrajina začali rokovania o dohode DCFTA ako základnom prvku Asociačnej Dohody.³²

³⁰ Aktuálny názov Asociačná dohoda sa objavuje až od septembra 2008

³¹ EU and Ukraine start co-operation talks. In: *Euractiv*. 2007. [online] Dostupné na internete: <<https://www.euractiv.com/section/med-south/news/eu-and-ukraine-start-co-operation-talks/>>.

³² Signature of Association Agreement with the EU will depend on Ukraine's performance. In: *European Commission Press Release Database*. 2013. [online] Dostupné na internete: <http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-436_en.htm>.

3.2.1 Smerovanie zahraničnej politiky po prezidentských voľbách v roku 2010

Vo februárových prezidentských voľbách v roku 2010 proti sebe stáli dvaja najsilnejší kandidáti – vtedajšia premiérka Júlia Tymošenkova a Viktor Janukovyč. Boli to prvé prezidentské voľby po Oranžovej revolúcii, ktoré mohli pomôcť Ukrajine dostať sa zo zlej ekonomickej situácie.³³ Nakoniec s len veľmi tesným rozdielom 3,48% zvíťazil Janukovyč.³⁴ Otázkou však bolo, akou cestou zahraničnej politiky tento nový prezident Ukrajinu povedie. Janukovyč vo svojej inauguračnej reči v parlamente zdôraznil, že jeho predstava je jasná. Podľa neho je „Ukrajina mostom medzi Východom a Západom, časťou Európy a bývalého Sovietskeho zväzu zároveň a vyberie si takú zahraničnú politiku, ktorá by štátu umožnila získať maximálny úžitok z rozvoja rovnakých a vzájomne prospešných vzťahov s Ruskou federáciou, Európskou Úniou, USA a ďalšími štátmi, ktoré ovplyvňujú situáciu vo svete.“³⁵

Zdalo sa, že zahraničná politika naberá multivektorový charakter, ktorý bol pôvodne implementovaný prezidentom Leonidom Kučmom, a ktorej cieľom bolo dosiahnuť rovnováhu medzi pevným usadením sa v Európe a dobrými susedskými vzťahmi s Ruskom.³⁶ Ukrajina svoju jasnú vôľu integrácie do Európskej Únie zakotvila aj v Zákone o zásadách domácej a zahraničnej politiky z 1. júla 2010, kde článok 11 hovorí, že jednou z hlavných zásad zahraničnej politiky je aj „zabezpečenie integrácie Ukrajiny do európskeho politického, ekonomického a právneho priestoru s cieľom získať členstvo v Európskej únii.“³⁷ O tom, že cieľom Ukrajiny je vstup do EÚ už nebolo pochyb. Prezident to neustále potvrdzoval svojimi výroky na európskej pôde. Počas návštevy Rady Európy v Štrasburgu, 21. júna 2011, opätovne zopakoval záväzok Ukrajiny a zdôraznil, že: „Integrácia do Európy je z hľadiska domácej a zahraničnej politiky Ukrajiny stále absolútnou prioritou.“³⁸ Vďaka intenzívnym stretnutiam

³³ Viktory for the blue camp. In: *The Economist*. 2010. [online] Dostupné na internete: <<https://www.economist.com/europe/2010/02/11/victory-for-the-blue-camp>>.

³⁴ Результати голосування по Україні. In: *Центральна виборча комісія України*. 2010. [online] Dostupné na internete: <<https://www.cvk.gov.ua/pls/vp2010/WP0011>>.

³⁵ President Victor Yanukovich's Feb. 25 inaugural speech in parliament. In: *Kyiv Post*. 2010. [online] Dostupné na internete: <<https://www.kyivpost.com/article/content/ukraine-politics/president-victor-yanukovichs-feb-25-inaugural-speech-60475.html>>.

³⁶ EU-Ukraine Relations: what developments have there been since the election of Viktor Yanukovich?. In: *Fondation Robert Schuman*. 2011. [online] Dostupné na internete: <<https://www.robert-schuman.eu/en/european-issues/0214-eu-ukraine-relations-what-developments-have-there-been-since-the-election-of-viktor-yanukovich>>.

³⁷ Закон України про засади внутрішньої і зовнішньої політики. 2010. Dostupné na internete: <<https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2411-17>>.

³⁸ EU-Ukraine Relations: what developments have there been since the election of Viktor Yanukovich?. In: *Fondation Robert Schuman*. 2011. [online] Dostupné na internete: <<https://www.robert-schuman.eu/en/european-issues/0214-eu-ukraine-relations-what-developments-have-there-been-since-the-election-of-viktor-yanukovich>>.

a sľubne vyvíjajúcim sa európsko-ukrajinským vzťahom boli rokovania o Asociačnej dohode napokon ukončené v decembri 2011 a dohoda bola pripravená na podpísanie. Tieto dobre sa vyvíjajúce vzťahy však netrvali dlho. Európska únia zmrazila Asociačnú dohodu kvôli korupcii v parlamentných voľbách, ale aj v súvislosti s tým, že uväznenie bývalej premiérky Tymošenkovej nebolo v súlade s jej hodnotami. Ukrajina vo februári 2013 v snahe o progres tejto situácie deklarovala svoje odhodlanie dosiahnuť hmatateľný pokrok v troch oblastiach: spravodlivé a slobodné voľby, selektívne súdnictvo a implementácia reforiem stanovených v Asociačnej agende z roku 2009.

21. novembra 2013 sa však ukrajinská vláda rozhodla pozastaviť proces vedúci k podpísaniu Asociačnej dohody a obnoviť aktívny dialóg s Ruskou federáciou, čo zastavilo dlho očakávanú integráciu k Európskej únii. Tento náhly zvrät udalostí vyvolal masívne demonštrácie na Námestí nezávislosti (Maidan Nezalezhnosti) v Kyjeve a aj v ďalších ukrajinských mestách. Protesty, známe aj pod názvom Euromajdan, silneli a desaťtisíce ľudí s požiadavkou zmeny rozhodnutia vlády vychádzali do ulíc. Asociačná dohoda mala byť totiž podpísaná až na samite Východného partnerstva vo Vilniuse 28.-29. novembra 2013.³⁹ Ukrajinský prezident Viktor Janukovyč aj napriek týmto protestom oznámil, že sa síce plánuje samitu zúčastniť, ale dohodu s Európskou úniou nepodpíše. Aj keď Janukovyč obhajoval vyváženú zahraničnú politiku, tak so svojimi západnými, ako aj východnými partnermi, nakoniec dal prednosť Rusku.⁴⁰ Argumentoval to slovami, že Ukrajina si nemôže dovoliť obetovať obchod s Ruskom, ktorý je proti tejto dohode, a tiež že finančná ponuka EÚ je nedostatočná a nepostačuje na modernizáciu hospodárstva podľa európskych noriem.⁴¹

Podľa Elizabeth Piper *„dôležitú úlohu zohralo aj verejné a súkromné presvedčanie Putina, vrátane hrozieb ukrajinskému hospodárstvu a politickej budúcnosti Janukovyča. Neochota EÚ a Medzinárodného menového fondu vo svojej flexibilitate voči ukrajinským požiadavkám však mala tiež svoj dopad na toto rozhodnutie, keďže sa stali menej atraktívnymi*

³⁹ EuroMaidan rallies in Ukraine – Nov. 21-23 coverage. In: *Kyiv Post*. 2013. [online] Dostupné na internete: <<https://www.kyivpost.com/article/content/euromaidan/euromaidan-rallies-in-ukraine-nov-21-23-coverage-332423.html>>.

⁴⁰ Yanukovich confirms refusal to sign deal with EU. In: *Kyiv Post*. 2013. [online] Dostupné na internete: <<https://www.kyivpost.com/article/content/ukraine-politics/yanukovich-confirms-refusal-to-sign-deal-with-eu-332493.html>>.

⁴¹ Ukraine protests after Yanukovich EU deal rejection. In: *BBC*. 2013. [online] Dostupné na internete: <<https://www.bbc.com/news/world-europe-25162563>>.

partnermi.“⁴² Ukrajinská vláda namiesto podpísania Asociačnej dohody navrhla vytvorenie trojstrannej obchodnej spolupráce medzi Ukrajinou, EÚ a Ruskom, ktorá by vyriešila obchodné otázky medzi týmito tromi stranami.⁴³

Protesty na Ukrajine však neúfňali. Do ulíc vychádzalo stále viac a viac ľudí, dochádzalo k stretom s ozbrojenými príslušníkmi polície a nemocnice hlásili desiatky zranených. Demonštrácie, ktoré sa začali ako pro-európske sa na konci decembra niesli v znamení hnevu voči korupcii, ktorú Janukovyč viedol v krajine takmer štyri roky. Žiadosti o odstúpenie Janukovyča boli neúfňajúce.⁴⁴ K vyvrcholeniu situácie došlo 18. a 19. februára 2014, keď počas demonštrácií prišlo o život 26 ľudí a ďalších 241 utrpelo zranenia. Prezident Janukovyč následne vyhlásil štátny smútok za obeť protivládnych pouličných nepokojov. Vodcovia opozičných strán Ukrajiny žiadali vyhlásenie prímeria, ktoré sa však nepodarilo dosiahnuť. Líder opozičnej strany Vlast', Arsenij Jaceňuk uviedol, že „*keďže nebolo vyhlásené prímerie a vedenie krajiny ani nemá v úmysle to urobiť, skutočne sme sa ocitli na prahu najdramatickejšej strany dejín nášho národa.*“⁴⁵

K zlomu v situácii došlo 22. februára, keď poslanci v parlamente odhlasovali zosadenie Janukovyča z prezidentského kresla. Janukovyč však namietal, že sa stal obeťou prevratu a odmietol odstúpiť. Parlament taktiež na základe hlasovania požiadaval o prepustenie bývalej premiérky Tymošenkovej z väzenia. Tá po jej okamžitom prepustení vystúpila pred demonštrantmi na námestí v Kyjeve a vyzvala ich, aby sa nevzdávali a v protestoch pokračovali. Zosadený prezident Janukovyč sa spolu s ďalšími politikmi pokúsil o útek do Ruska, ale v Doneckej oblasti bol zastavený hraničnou políciou.⁴⁶ Ako sa neskôr ukázalo, ruský prezident Vladimír Putin nakoniec pomohol Janukovyčovi uniknúť pred protestmi na Ukrajine do Ruska,

⁴² Special Report: Why Ukraine spurned the EU and embraced Russia. In: *Reuters*. 2013. [online] Dostupné na internete: <<https://www.reuters.com/article/us-ukraine-russia-deal-special-report-idUSBRE9BI0DZ20131219>>.

⁴³ Ukraine drops EU plans and looks to Russia. In: *Aljazeera*. 2013. [online] Dostupné na internete: <<https://www.aljazeera.com/news/europe/2013/11/ukraine-drops-eu-plans-looks-russia-20131121145417227621.html>>.

⁴⁴ Kiev protesters gather, EU dangles aid promise. In: *Reuters*. 2013 [online] Dostupné na internete: <<https://www.reuters.com/article/us-ukraine/kyiv-protesters-gather-eu-dangles-aid-promise-idUSBRE9BA04420131212>>.

⁴⁵ Janukovyč vyhlásil na štvrtok štátny smútok. In: *Teraz*. 2014. [online] Dostupné na internete: <<http://www.teraz.sk/zahranicie/klicko-janukovyč-ukrajina-demonstrácie/74432-clanok.html>>.

⁴⁶ Ukrainian MPs vote to oust President Yanukovich. In: *BBC*. 2014. [online] Dostupné na internete: <<https://www.bbc.com/news/world-europe-26304842>>.

kde bol chránený.⁴⁷ Neskôr voči nemu bolo začaté trestné stíhanie za masovú vraždu pokojných občanov a začiatkom roku 2015 Interpol vydal na Janukovyča a ďalších ukrajinských politikov medzinárodný zatykač.⁴⁸

3.3 Ruská intervencia na Ukrajine

3.3.1 Anexia Krymu

Koncom februára 2014 sa v moskovskom Kremlí konalo stretnutie najsilnejších mužov Ruska, kde na čele s Vladimírom Putinom rozhodli o anexii Krymského polostrova.⁴⁹ O mesiac neskôr sa ruskí vojaci sídliači v Sevastopole rozmiestnili po polostrove, aby pomohli ruskej anexii územia. 16. marca 2014, keď už bol polostrov obsadený ruskou armádou, bolo krymským parlamentom vyhlásené referendum o jeho autonómii a integrácii k Rusku. Do procesu referenda bolo zapojené aj mesto Sevastopol', ktoré bolo už 6. marca 2014 vyhlásené za federálny subjekt Ruskej federácie.⁵⁰ Obyvatelia Krymu mohli v referende odpovedať na dve otázky:

1. „*Ste za znovuzjednotenie Krymu s Ruskom s právom subjektu Ruskej federácie?*“

2. „*Ste za obnovenie platnosti ústavy z roku 1992 a za status Krymu ako súčasť Ukrajiny?*“⁵¹

V referende však nebolo jasné, ktorá krymská ústava z roku 1992 mala byť obnovená. 5. mája 1992 krymský parlament prijal ústavu, ktorá obsahovala Deklaráciu nezávislosti Krymu od Ukrajiny. Avšak hneď nasledujúci deň bola vytvorená ústava, ktorá obsahovala iné vyjadrenie.⁵² Druhá krymská ústava z roku 1992 považuje Krym za súčasť Ukrajiny vyhlásením v hlave č. 3, ktorá hovorí o vzťahoch Krymskej republiky s Ukrajinou. „*Krymská republika je*

⁴⁷ Putin: Russia helped Yanukovich to flee Ukraine. In: *BBC*. 2014. [online] Dostupné na internete: <<https://www.bbc.com/news/world-europe-29761799>>.

⁴⁸ Interpol Calls for Arrest of Yanukovich and Other Former Ukrainian Officials. In: *New York Times*. 2015. [online] Dostupné na internete: <<https://www.nytimes.com/2015/01/13/world/europe/interpol-calls-for-arrest-of-yanukovich-and-other-former-ukrainian-officials.html>>.

⁴⁹ Four years since the illegal annexation of Crimea: article by Boris Johnson. In: *GOV.UK*. 2018. [online] Dostupné na internete: <<https://www.gov.uk/government/speeches/four-years-since-the-illegal-annexation-of-crimea-article-by-boris-johnson>>.

⁵⁰ Севастополь принял решение о вхождении в состав РФ. In: *Unian*. 2014. [online] Dostupné na internete: <<https://www.unian.net/politics/893910-sevastopol-prinyal-reshenie-o-vhojdenii-v-sostav-rf.html>>.

⁵¹ При воссоединении с Россией крымчане дискомфорта не почувствуют! In: *КРЫМinfo*. 2014. [online] Dostupné na internete: <<http://www.kryminfo.net/pri-vossoedinenii-s-osiyey-krymchane-diskomforta-ne-pochustvuyut/>>.

⁵² KOLSTØ, P., EDEMSKY, A.: *Rusi v bývalých sovietskych republikách*. Londýn: C. Hurst & Co., 1995. s. 194. ISBN 1-85065-206-6.

súčasťou štátu Ukrajina a nadväzuje s ňou vzťahy na základe zmluvy a dohôd.⁵³ Na základe nejasného postavenia tejto otázky referendum dávalo občanom vybrať spomedzi dvoch možností, a to medzi Ruskom alebo Ruskom. Referendum podľa ruských médií zaznamenalo masívnu účasť, hlasovať prišlo takmer 83% oprávnených voličov a až 97% krymskej populácie hlasovalo za integráciu. Podľa P.R. Gregoryho účasť však nedosiahla až také vysoké percento a hlasovať prišlo len okolo 30% voličov, z ktorých len 15% bolo za pripojenie k Ruskej federácii. K sledovaniu situácie pri priebehu referenda neboli dokonca pripustení žiadni medzinárodní pozorovatelia. Mnohí zástancovia ľudských práv tak hovorili o volebnom podvode. Aj napriek tomu bol však Krym vyhlásený za nezávislý, suverénny štát - Krymskú republiku, ktorá vyzvala Rusko, aby ju začlenilo do Ruskej federácie.⁵⁴

Prezident Vladimir Putin 18. marca 2014 vyhlásil formálne pripojenie polostrova k Ruskej federácii. Toto násilné pripojenie územia k Rusku bolo najdôležitejším rozhodnutím Putina za jeho šestnásťročné obdobie moci. Ukrajina, Valné zhromaždenie OSN, OBSE a mnoho svetových lídrov na čele s Barackom Obamom odmietli referendum a anexiu Krymu citujúc znenie medzinárodných zmlúv a dohôd, ktoré Rusko týmto aktom porušilo. Prezident Vladimir Putin tento krok obhájil argumentom, že referendum je vôľou ľudu, a tak aj táto integrácia bola prejavom ich slobodnej vôle.⁵⁵ Rusko ďalej argumentovalo, že referendum a následné pripojenie Krymského polostrova k Ruskej federácii bol legálny a legitímny krok a že referendum bolo spravodlivé a transparentné. Putinov právny argument bol formulovaný v jeho prejave práve 18. marca 2014, keď rozvinul diskusiu o tom, či pripojenie Krymu bolo porušenie územnej celistvosti Ukrajiny alebo len využitie práva na sebaurčenie národa. Podľa neho Rusko len pomohlo a vždy aj bude pomáhať etnickým Rusom chrániť ich záujmy politickými, diplomatickými, či právnymi prostriedkami.⁵⁶ Anexia Krymu predstavovala prvú násilnú anexiu územia európskej krajiny a prvé násilné prebudovanie európskej hranice od roku 1945. Rusko však prinieslo mnoho argumentov, ktorými akékoľvek násilie popieralo. Putin tvrdil, že nepadol ani jediný výstrel a že ruské ozbrojené sily nikdy nevstúpili na Krym a že sa

⁵³ Конституция Республики Крым. 1992. Dostupné na internete: <<https://zakon4.rada.gov.ua/krym/show/rb076a002-92/ed19920506>>.

⁵⁴ Putin's 'Human Right Council' Accidentally Posts Real Crimean Election Results. In: *Forbes*. 2014. [online] Dostupné na internete: <<https://www.forbes.com/sites/paulroderickgregory/2014/05/05/putins-human-rights-council-accidentally-posts-real-crimean-election-results-only-15-voted-for-annexation/#24c9a52af172>>.

⁵⁵ Crimea referendum: Voters 'back Russia union'. In: *BBC*. 2014. [online] Dostupné na internete: <<https://www.bbc.com/news/world-europe-26606097>>.

⁵⁶ BURKE-WHITE W.: Crimea and the International Legal Order. In: *Global Politics and Strategy*. 2014, roč. 56, č. 4. [online] Dostupné na internete: <<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00396338.2014.941548>>.

tam nachádzali len tie jednotky, ktorých prítomnosť na Kryme bola umožnená medzinárodnou zmluvou. Taktiež popieral, že ozbrojené akcie uskutočnené na Kryme, ktoré boli evidentné na fotografiách a videách po celom svete, neboli uskutočnené ruskými silami.⁵⁷

Referendum môže byť vhodným nástrojom priamej demokracie, ak sa však použije nesprávne, môže to spôsobiť devalváciu situácie, ktorú malo posunúť dopredu. Tak to bolo aj v prípade referenda na Kryme. Jedným z dôvodov tejto devalvácie je fakt, že pri vyhlásení referenda bola porušená Ústava Ukrajiny, ktorá v článku 73 hovorí, že „o otázkach zmeny územia Ukrajiny sa môže rozhodnúť len celoukrajinským referendum.“⁵⁸ A keďže Krym bol v tom čase pokladaný za neoddeliteľnú a uznávanú časť Ukrajiny, táto ústava sa vzťahovala aj na jeho územie. Referendum teda je a môže byť považované za protiústavné.⁵⁹ Týmto aktom Rusko taktiež porušilo niekoľko medzinárodných dohôd a zmlúv ako napríklad článok 2 Charty OSN, ktorý hovorí: „Všetci členovia sa vo svojich medzinárodných vzťahoch zdržia hrozby alebo použitia sily proti územnej celistvosti alebo politickej nezávislosti akéhokoľvek štátu alebo akýmkoľvek iným spôsobom, ktorý je v rozpore s cieľmi Organizácie Spojených národov.“⁶⁰ Ďalej porušilo zmluvy vyplývajúce z členstva v medzinárodných organizáciách ako Helsinský záverečný akt, Zmluvu o priateľstve medzi Ukrajinou a Ruskom, a taktiež osobitný záväzok Ruska obsiahnutý v Budapeštianskom memorande z roku 1994. V tomto záväzku Rusko deklarovalo, že bude „rešpektovať nezávislosť, zvrchovanosť a existujúce hranice Ukrajiny.“ V druhom bode memoranda opätovne potvrdilo svoju povinnosť „zdržať sa hrozby alebo použitia sily proti územnej celistvosti alebo politickej nezávislosti Ukrajiny, a že žiadna z ich zbraní nebude nikdy použitá proti Ukrajine okrem sebaobrany alebo inak v súlade s Chartou OSN.“⁶¹

⁵⁷ BURKE-WHITE W.: Crimea and the International Legal Order. In: *Global Politics and Strategy*. 2014, roč. 56, č. 4. [online] Dostupné na internete: <<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00396338.2014.941548>>.

⁵⁸ *Constitution of Ukraine*. 2004. Dostupné na internete: <https://www.justice.gov/sites/default/files/eoir/legacy/2013/11/08/constitution_14.pdf>.

⁵⁹ Crimea's referendum : four dangers. In: *Open Democracy*. 2014. [online] Dostupné na internete: <<https://www.opendemocracy.net/en/crimeas-referendum-four-dangers/>>.

⁶⁰ *Charter of the United Nations*. 1945. Dostupné na internete: <<https://www.un.org/en/charter-united-nations/index.html>>.

⁶¹ *Memorandum on Security Assurances in connection with Ukraine's accession to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons*. 1994. Dostupné na internete: <<http://www.pircenter.org/media/content/files/12/13943175580.pdf>>.

Obrázok č.1: Mapa Ruska a Ukrajiny po anexii Krymu

Zdroj: THAROOR, I., THORP, G.: Maps: How Ukraine became Ukraine. In: *Washington Post*. 2015. [online] Dostupné na internete: <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2015/03/09/maps-how-ukraine-became-ukraine/?noredirect=on&utm_term=.62f173b21d72>.

3.3.2 Ruská vojenská intervencia na východnej Ukrajine

Situácia na Ukrajine sa zhoršovala vo viacerých oblastiach. Nepokoje nevypukli len na Kryme, ale aj na východe Ukrajiny, kde mnohí ukrajinskí občania hovoria rusky a cítia užšie väzby s Moskvou ako s Kyjevom. V Doneckej oblasti prebehla séria viacerých povstaní, ktoré nakoniec vyústili do pretrvávajúceho ozbrojeného konfliktu. Jednou z interpretácií vypuknutia konfliktu na východnej Ukrajine je, že región Donbas predstavoval zlomovú líniu vo vnútornej politike Ukrajiny. Odvolanie prezidenta Janukovyča vo februári 2014 bolo totiž považované za

priamu hrozbu hlavných záujmov rusofónnych Ukrajincov, ktorí cítili silnejšie väzby s Ruskom. V Donbase sa totiž koncentruje početná komunita rusofónneho obyvateľstva, ktoré predstavuje jedinečnú regionálnu identitu. Táto oblasť bola taktiež centrom podpory Janukovyčovej vlády. Rozpory, ktoré vznikli po odvolaní Janukovyča v konečnom dôsledku poskytli iskru pre vznik separatistického hnutia. Ďalšou príčinou však mohlo byť aj to, že veľké množstvo obyvateľstva nasledovalo len politické, ale aj materiálne záujmy regiónu. Chceli udržať ekonomické puto s Ruskom, ktoré bolo po vypuknutí Majdanu považované za ohrozené novou ukrajinskou vládou. Už dlhšie bolo pozorovateľné, že najsilnejšie odvetvia regiónu ako hutníctvo a strojárstvo prejavovali najvýraznejší odpor voči Kyjevu. Ak by sa totiž prerušili obchodné vzťahy s Ruskom, odvetvia by museli čeliť ohrozeniam týkajúcim sa výroby.⁶²

Niektorí autori však za kľúčový faktor vzniku konfliktu v Donbase pokladajú vonkajšie faktory. Podľa Mitrokhina *„Rusko zohrávalo kľúčovú úlohu pri vytváraní miestnej koalície. Miestni aktéri by nekonali tak, ako to robili, bez ruskej podpory.“*⁶³ V regióne na znak odporu prebehlo niekoľko povstaní, ktoré Mitrokhin rozdeľuje do troch fáz. Prvou fázou a zároveň prvým pokusom o povstanie bola vzbura Igora Girkina (známy aj pod menom Igor Strelkov). Spolu so svojimi 52 spoločníkmi viedol rebeliu proti ukrajinskej vláde, ktorá začala 12. apríla v Slovjansku na severozápade Donbasu. Sám Girkin neskôr uviedol: *„Ja som bol ten, kto stlačil kohútik a začal vojnu. Keby naša jednotka neprekročila hranice, všetko by skončilo ako v Charkove a Odese. Zo začiatku nechcel bojovať nikto.“*⁶⁴ V rovnakom čase totiž prebiehali vzbury aj v Charkove a v Odese. Druhá fáza začala sťažnosťou Girkina, že nemá dostatok mužov na čo reagovalo obrovské množstvo „dobrovoľníkov“ z Ruska. Rusko spolu s nimi začalo dodávať stále viac a viac moderných zbraní ako tanky a raketometry, z ktorých jeden, podľa mnohopočetných dôkazov, zostrelil let Malaysia Airlines MH17. Treťou fázou bol vznik silného separatistického hnutia, ktoré bolo výsledkom spojenia síl miestnych elít a podpory

⁶² Wilson, A.: The Donbas in 2014: Explaining Civil Conflict Perhaps, but not Civil War. In: *Europe-Asia Studies*. 2016, roč. 68, č. 4. [online] Dostupné na internete: <<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09668136.2016.1176994>>.

⁶³ MITROKHIN, N.: Infiltration, Instruction, Invasion: Russia's War in Donbas. In: *Journal of Soviet and Post-Soviet Politics and Society*. 2015. č. 1. [online] Dostupné na internete: <https://www.academia.edu/14086571/_Infiltration_Instruction_Invasion_Russia_s_War_in_the_Donbass_Journal_of_Soviet_and_Post-Soviet_Politics_and_Society_ibidem_Press_G%C3%B6ttingen_.2015_1._P._219-249>.

⁶⁴ Wilson, A.: The Donbas in 2014: Explaining Civil Conflict Perhaps, but not Civil War. In: *Europe-Asia Studies*. 2016, roč. 68, č. 4. [online] Dostupné na internete: <<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09668136.2016.1176994>>.

prúdiacej z Ruska.⁶⁵ Ruské vojenské jednotky boli na území prítomné od júla 2014. O tom, že sa v oblasti nachádzajú ruskí vojaci informovali aj mnohí opoziční novinári.⁶⁶ Lídri separatistov sa v regióne Luhansk a Doneck, známych aj pod spoločným názvom Donbas, zmocnili kľúčových vládnych budov. V máji 2014 bolo v oboch regiónoch vyhlásené referendum o odchode z Ukrajiny s cieľom zabrániť uskutočneniu nadchádzajúcich prezidentských volieb v týchto oblastiach.⁶⁷ V Luhanskom regióne bolo referendum vyhlásené 11. mája 2014. Ľudia mohli odpovedať na jedinú otázku, a to, či sú za nezávislosť Luhanskej ľudovej republiky (*Luhansk People's Republic*, ďalej len LPR). Výsledkom bolo až 96,2% kladných odpovedí, čo potvrdilo nezávislosť tejto republiky.⁶⁸ Obdobné referendum sa konalo aj v Doneckom regióne, kde 89,07% hlasujúcich bolo za nezávislosť Doneckej ľudovej republiky (*Donetsk People's Republic*, ďalej len DPR).⁶⁹ Predstavitelia novovytvorených republík neskôr podpísali dokument o zjednotení pod názvom Nové Rusko. V mene DPR podpísal dokument o pridružení predseda vlády DPR Alexander Boroday v mene LPR - hlava republiky Aleksey Karyakin.⁷⁰

Tieto udalosti eskalovali do ozbrojeného konfliktu medzi separatistami ovládajúcimi LPR a DPR a ukrajinskou vládou a jej ozbrojenými silami. Separatistické sily začali byť neskôr podporované aj jednotkami ruskej armády. Ozbrojený konflikt poškodil infraštruktúru oboch republík, nemocnice a ostatné zdravotnícke zariadenia boli zničené alebo poškodené, čo sťažilo poskytovanie základnej zdravotnej starostlivosti, ako aj iných služieb. Civilisti sa často stávali obeťami útokov, ktoré boli mierené aj proti civilnej infraštruktúre ako školy, elektrárne alebo zásobárne vody. V tomto pretvrvávajúcom konflikte prišlo o život viac ako 10 000 ľudí a

⁶⁵ Wilson, A.: The Donbas in 2014: Explaining Civil Conflict Perhaps, but not Civil War. In: *Europe-Asia Studies*. 2016, roč. 68, č. 4. [online] Dostupné na internete: <<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09668136.2016.1176994>>.

⁶⁶ MITROKHIN, N.: Infiltration, Instruction, Invasion: Russia's War in Donbas. In: *Journal of Soviet and Post-Soviet Politics and Society*. 2015, č. 1. [online] Dostupné na internete: <https://www.academia.edu/14086571/_Infiltration_Instruction_Invasion_Russia_s_War_in_the_Donbass_Journal_of_Soviet_and_Post-Soviet_Politics_and_Society_ibidem_Press_G%C3%B6ttingen_.2015_1._P._219-249>.

⁶⁷ Who are Ukraine's pro-Russia rebels? In: *CNN*. 2014. [online] Dostupné na internete: <<https://edition.cnn.com/2014/07/22/world/europe/ukraine-rebels-explainer/index.html>>.

⁶⁸ 96,2% vote for independence of Luhansk region in May 11 referendum. In: *TASS*. 2014. [online] Dostupné na internete: <<http://tass.ru/en/world/731269>>.

⁶⁹ Rebels declare victory in East Ukraine vote on self rule. In: *Reuters*. 2014. [online] Dostupné na internete: <<https://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-idUSBREA400LI20140511>>.

⁷⁰ Луганская и Донецкая республики объединились в Новороссию. In: *Novorossia*. 2014. [online] Dostupné na internete: <<https://novorossia.su/news/luganskaya-i-doneckaya-respubliki-obedinilis-v-novorossiyu>>.

takmer dva milióny obyvateľov muselo opustiť svoje domovy z dôvodu stáleho ohrozenia alebo straty zamestnania.⁷¹

V súčasnosti patrí vojna v Donbase k najhorším humanitárnym krízam na svete s častými ozbrojenými útokmi na oblasť z oboch strán – ruskej aj ukrajinskej. Pred vojnou bol tento vyspelý región silne urbanizovaný a industrializovaný a predstavoval domov pre viac ako 6 miliónov ľudí.⁷² Dnes je to vojnová oblasť s nestabilnou situáciou, ktorú je nutné neustále monitorovať. V oblasti každodenne dochádza k humanitárnej pomoci zo strany medzinárodných organizácií a subjektov ako OBSE, Červený kríž, UNICEF alebo UNHCR.⁷³

⁷¹ The war in Ukraine is more devastating than you know. In: *Washington Post*. 2018. [online] Dostupné na internete: <https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2018/04/09/the-war-in-ukraine-is-more-devastating-than-you-know/?noredirect=on&utm_term=.ebfb0af931e2>.

⁷² The war in Ukraine is more devastating than you know. In: *Washington Post*. 2018. [online] Dostupné na internete: <https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2018/04/09/the-war-in-ukraine-is-more-devastating-than-you-know/?utm_term=.2a72b613d51e>.

⁷³ Ukraine. In: *European civil protection and humanitarian aid operations*. 2018. [online] Dostupné na internete: <https://ec.europa.eu/echo/where/europe/ukraine_en>.

4 Participácia OBSE na riešení krízy

Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe sa už od začiatku krízy usilovala o zmiernenie napätej situácie na Ukrajine prostredníctvom mediácie, rokovaní a politických dialógov zahŕňajúcich diskusie na vysokej úrovni s predstaviteľmi OSN, EÚ, Rady Európy, NATO a CSTO. Tieto kontakty prebiehali paralelne s konštantnou interakciou medzi 57 účastníckymi štátmi vo Viedni.⁷⁴

4.1 Diplomatické formáty zahrňujúce OBSE

Zhoršovanie situácie na Ukrajine v roku 2014 si vyžadovalo okamžité riešenie. Toto riešenie bolo možné dosiahnuť len kooperáciou a spojením síl oboch strán konfliktu. Preto pri príležitosti 70. výročia vylodenia spojeneckých vojsk v Normandii, 6. júna 2014, francúzsky prezident Francois Hollande a nemecká kancelárka Angela Merkelová iniciovali krátky meeting s ukrajinským prezidentom Petrom Porošenkou a ruským prezidentom Vladimírom Putinom. Bolo to prvé stretnutie prezidentov Ukrajiny a Ruska od vypuknutia konfliktu.⁷⁵ Už od začiatku krízy Francúzsko presadzovalo názor, že trvalé riešenie konfliktu možno dosiahnuť len prostredníctvom politického dialógu. Vznikol Normandský formát (*Normandy Format* alebo *Normandy Four*, ďalej len N4), ktorý združoval lídrov krajín Francúzska, Nemecka, Ukrajiny a Ruska s cieľom vyriešiť konflikt na východnej Ukrajine. Predstavitelia štátov sa dohodli, že diskusie o prímerí medzi vládnyimi stranami Ukrajiny a proruskými separatistami na východnej Ukrajine sa začnú v priebehu niekoľkých dní.⁷⁶ Preukázalo sa, že do dialógu by bolo vhodné zapojiť aj medzinárodné organizácie. Vhodnú platformu, ktorá by mohla slúžiť ako prostredník medzi Ukrajinou a Ruskom predstavovala práve Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe. Potenciál dialógu OBSE využitý v rámci zastrešovania rokovaní, facilitácie a dokonca určitej mediácie medzi aktérmi konfliktu. V júli 2014 bol teda vytvorený ďalší diplomatický formát – Trilaterálna kontaktná skupina (*Trilateral Contact Group*, ďalej len TCG). Tento formát zahŕňal predstaviteľov OBSE, Ukrajiny a Ruska. Rokovaní sa taktiež zúčastňovali aj

⁷⁴ The OSCE in Ukraine. In: *Security Community*. Viedeň : OSCE Secretariat Press and Public Information Section, 2014, č. 3, s. 6.

⁷⁵ The Impact of the Normandy Format on the Conflict in Ukraine: Four Leaders, Three Cease-fires, and Two Summits. In: *Center for Strategic and International Studies*. 2015. [online] Dostupné na internete: <<https://www.csis.org/analysis/impact-normandy-format-conflict-ukraine-four-leaders-three-cease-fires-and-two-summits>>.

⁷⁶ Putin, Ukraine leader break crisis ice at D-Day event. In: *Reuters*. 2014. [online] Dostupné na internete: <<https://www.reuters.com/article/us-dday-anniversary-idUSKBN0EG2V020140606>>.

zástupcovia dvoch neuznaných separatistických republík – LDR a DPR. Do formátu tak neboli zapojené len štáty a medzinárodné organizácie, ale aj neštátni aktéri. Pre zabezpečenie úspechu TCG bolo kľúčovým a pozitívnym faktorom aj to, že Rusko a Ukrajina mali v OBSE rovnocenné postavenie.⁷⁷ Vytvorenie Trilaterálnej kontaktnej skupiny predstavovalo novú výzvu pre švajčiarske predsedníctvo OBSE. Úradujúci predseda OBSE a švajčiarsky minister zahraničných vecí Didier Burkhalter, 7. mája 2014, vymenoval švajčiarsku diplomatku Heidi Tagliavini za osobitnú zástupkyňu OBSE v Trilaterálnej kontaktnej skupine. Zástupcom Ukrajiny sa stal bývalý prezident Leonid Kuchma a Ruskú federáciu reprezentoval ambasádor Mikhail Zurabov. Predstavitelia TCG sa s cieľom riešenia situácie na Ukrajine stretávali na pravidelných rokovaniach.⁷⁸ Spočiatku sa prejavovala viditeľná neochota proruských separatistov o aktívnu participáciu na rokovaniach, čomu nasvedčovala aj viac ako mesačná neúčasť na stretnutiach dohodnutých na najvyššej medzinárodnej úrovni.⁷⁹ Táto neochota sa ale postupom času zmenila na takmer pravidelnú participáciu, ktorá prispela k zlepšovaniu situácie.

Prvým významným pokrokom v riešení situácie bolo podpísanie dokumentu, ktorý otváral cestu k deeskalácii, stabilizácii a postupnému riešeniu krízy. 5. septembra 2014 na konferencii v Minsku predstavitelia Trilaterálnej kontaktnej skupiny podpísali Minský protokol (*Minsk Protocol*). Tento dokument bol podpísaný aj lídrami DPR a LPR – Alexandrom Zacharčekom a Igorom Plotnitskym. Signatári sa zaviazali k realizácii dvanástich krokov, z ktorých prvým bolo zabezpečenie okamžitého dvojstranného prímeria. Dokument ďalej pojednával aj o úlohe OBSE, a to konkrétne o zabezpečení monitorovania a overovania prímeria, ako aj o trvalom monitorovaní ukrajinsko-ruskej hranice.⁸⁰ O niekoľko dní neskôr bolo v Minsku podpísané Memorandum, v ktorom sa uvádzajú parametre pre plnenie záväzkov stanovených v Minskom protokole. Toto Minské memorandum pojednávalo už o konkrétnych opatreniach v rámci prímeria. Bolo požadované okamžité zastavenie paľby a útočných operácií, monitorovanie prímeria zo strany OBSE a vytvorenie zón, z ktorých mala byť stiahnutá ťažká

⁷⁷ DUBSKÝ, Z., HAVLOVÁ, R.: Role OBSE pri pokusu o deeskalaci války na Ukrajině. In: *Součaná Evropa*. 2016, roč. 21, č. 2, s. 16-17. [online] Dostupné na internete: <<https://www.vse.cz/se/134>>.

⁷⁸ OSCE response to the crisis in and around Ukraine. In: *Organization for Security and Cooperation in Europe*. 2015. [online] Dostupné na internete: <<https://www.osce.org/home/125575?download=true>>.

⁷⁹ Press statement by the Trilateral Contact Group. In: *Organization for Security and Cooperation in Europe*. 2014. [online] Dostupné na internete: <<https://www.osce.org/home/121317>>.

⁸⁰ *Minsk protocol*. 2014. Dostupné na internete: <<https://www.osce.org/ru/home/123258?download=true>>.

vojenská technika.⁸¹ TCG neustále zdôrazňovala aj dôležitosť zabezpečenia bezpečnosti Špeciálnej monitorovacej misie OBSE (*Special Monitoring Mission*, ďalej len SMM) pri plnení úlohy monitorovania regiónu, ktorá jej bola určená oboma dokumentami.⁸²

Aj napriek monitorovaniu dodržiavania pokoja zbraní bolo však prímerie neustále porušované a kompletne skolabovalo v januári 2015 v mestách Dobaltsevo a Mariupol', kde kvôli porušovaniu prímeria prišlo o život niekoľko civilných obyvateľov.⁸³ Ukrajinský prezident Petro Porošenko sa kvôli zvyšovaniu napätia zúčastnil jedného z meetingov TCG, aby spoločne prediskutovali otázky týkajúce sa deeskalácie situácie v regiónoch Doneck a Luhansk. Bolo totiž nutné zabezpečiť neobmedzené dodávky základného tovaru a humanitárnej pomoci postihnutým oblastiam. Zhoršovanie situácie dávalo do pozornosti potrebu dosiahnutia záväznej dohody o okamžitom prímerí a stiahnutí zbraní z kontaktnej línie.⁸⁴ Preto bol 12. februára 2015 vydaný Balík opatrení na implementáciu Minských dohôd (*Package of Measures for the Implementation of the Minsk agreements*), známy aj pod názvom Minsk II.⁸⁵ Tento súbor opatrení bol schválený Trilaterálnou kontaktnou skupinou a Normandským formátom na samite v bieloruskom hlavnom meste Minsk. Bolo dohodnutých 13 hlavných bodov, vrátane dohody o úplnom prímerí na východe Ukrajiny, stiahnutia ťažkých zbraní, predovšetkým z kontaktnej línie, a výmeny zajatcov. Posledný trinásty bod Balíka opatrení pojednával o vytvorení pracovných skupín pod záštitou TCG, ktoré by sa zaoberali konkrétnymi problémami v rámci stanovenej oblasti.⁸⁶ 6. mája 2015 na meetingu TCG v Minsku boli v súlade s týmto trinástym bodom založené štyri pracovné skupiny: bezpečnostná pracovná skupina, humanitárna pracovná skupina, ekonomická pracovná skupina a politická pracovná skupina. Všetky štyri pracovné skupiny boli koordinované predstaviteľmi OBSE a ich prvé stretnutie sa konalo v ten istý deň.⁸⁷

⁸¹ *Memorandum of 19 September 2014 outlining the parameters for the implementation of commitments of the Minsk Protocol of 5 September 2014.* 2014. Dostupné na internete: <<https://www.osce.org/ru/home/123807?download=true>>.

⁸² Press statement by the Trilateral Contact Group. In: *Organization for Security and Cooperation in Europe*. 2014. [online] Dostupné na internete: <<https://www.osce.org/home/124451>>.

⁸³ Statement by the Trilateral Contact Group. In: *Organization for Security and Cooperation in Europe*. 2015. [online] Dostupné na internete: <<https://www.osce.org/cio/136036>>.

⁸⁴ Statement by the Trilateral Contact Group. In: *Organization for Security and Cooperation in Europe*. 2015. [online] Dostupné na internete: <<https://www.osce.org/cio/138271>>.

⁸⁵ Pod názvom Minské dohody máme na mysli Minský protokol a Minské memorandum

⁸⁶ *Package of Measures for the Implementation of the Minsk agreements.* 2015. Dostupné na internete: <<https://www.osce.org/ru/cio/140221?download=true>>.

⁸⁷ Joint press statement of Trilateral Contact Group: Trilateral Contact Group launches activities of working groups advancing implementation of Minsk arrangements. In: *Organization for Security and Cooperation in Europe*. 2015. [online] Dostupné na internete: <<https://www.osce.org/cio/155486>>.

Pracovné skupiny taktiež neustále pracovali na zlepšovaní situácie na Ukrajine. Bezpečnostná skupina vyvíjala snahu na dosiahnutie úplného odstránenie zbraní z oblastí postihnutých konfliktom, odmínovanie a dohliadala na implementovanie dohôd dosiahnutých TCG a N4. Ekonomická pracovná skupina bola od začiatku jej vzniku zameraná na obnovu infraštruktúry v poškodených oblastiach. Oblasťou záujmu tejto skupiny bola obnova a zabezpečenie bezpečnosti poškodených železničných tratí, obnovenie dodávok vody a rekonštrukcia vodární, obnova telekomunikačných sietí, plynovodov, mostov a ciest. Politická pracovná skupina sa orientovala na monitorovanie volieb v DPR a LPR, ako aj na zaistenie ich medzinárodných štandardov. Úspech tejto skupiny spočíval aj v kooperácii s N4. Posledná, humanitárna skupina, zamerala svoju činnosť na osoby nachádzajúce sa v ťažkej situácii. Vzniesla otázku vnútorne vysídlených osôb, utečencov a zajatcov a zdôraznila dôležitosť hľadania riešenia ich zložitej humanitárnej situácie. Príslušníci skupiny sa aktívne angažovali na spolupráci pri výmene zajatcov medzi oboma stranami konfliktu.

Krátko po vytvorení pracovných skupín úradujúci predseda OBSE a minister zahraničných vecí Srbska, Ivica Dačić, vymenoval nového osobitného zástupcu OBSE v Trilaterálnej kontaktnej skupine. Švajčiarsku diplomatku Heidi Tagliavini, ktorá po roku vo funkcii vyjadrila svoje želanie odstúpiť, nahradil skúsený rakúsky diplomat Martin Sajdik. Jeho hlavnou úlohou bolo naďalej implementovať všetky zásady dohodnuté v Minsku II s cieľom urýchliť realizáciu všetkých prebiehajúcich bezpečnostných, politických, humanitárnych a ekonomických otázok.⁸⁸ Podľa autorov Kostanyana a Meistera však „*ani jeden z troch spomínaných dokumentov nebol splnený do konca roku 2015,*“ čo bol predpokladaný termín ich realizácie. Preto snahy o ich implementáciu pokračovali aj v roku 2016, ale opäť neúspešne. Z 13 bodov dohodnutých v Balíku opatrení pre implementáciu Minských dohôd nebola skoro polovica splnená vôbec a ostatné body boli splnené len čiastočne. Vytvorenie pracovných skupín predstavovalo jedinú požiadavku, ktorá bola splnená úplne. Je otázkou, či sa jednalo o neschopnosť strán plniť tieto záväzky alebo len o nezáujem ich plnenia.⁸⁹ TCG spolu s pracovnými skupinami však aj napriek týmto neúspechom pokračovala v snahe o dosiahnutie absolútneho prímeria. Tomu nasvedčovalo aj prijatie Dohody o stiahnutí tankov,

⁸⁸ OSCE Chairperson-in-Office Dačić appoints new Special Representative in Ukraine. In: *Organization for Security and Cooperation in Europe*. 2015. [online] Dostupné na internete: <<https://www.osce.org/cio/165696>>.

⁸⁹ KOSTANYAN, H., MEISTER, S.: Breaking the deadlock in the Minsk process, No. 423, CEPS Working Document. In: *CEPS*. 2016. [online] Dostupné na internete: <<https://www.ceps.eu/publications/ukraine-russia-and-eu-breaking-deadlock-minsk-process>>.

delostreleckých systémov kalibru 100 milimetrov a menej a mínometov kalibru až do 120 milimetrov (*The agreement on withdrawal of tanks, artillery under 100 mm and mortars up to 120 mm in eastern Ukraine*). Táto dohoda bola dosiahnutá 29. septembra 2015 v Minsku vedúcim bezpečnostnej pracovnej skupiny TCG Ertugrulom Apakanom a osobitným predstaviteľom OBSE Martinom Sajdikom.⁹⁰ Ďalším dokumentom obmedzujúcim zbrane a ťažkú techniku na území Ukrajiny bola Rámcová dohoda Trilaterálnej kontaktnej skupiny z 21. septembra 2016. Táto dohoda sa realizovala stiahnutím ozbrojených síl a ťažkej techniky z ich pozícií začínajúc v troch oblastiach s cieľom vytvorenia bezpečných zón, ktoré boli spravidla najmenej 2 kilometre široké a 2 kilometre hlboké. Postupovanie akýchkoľvek ozbrojených síl do týchto zón bolo zakázané.⁹¹

Situácia bola aj napriek neustálej kooperácii pracovných skupín a implementovaní dohôd stále kritická. Nedodržiavanie prímeria spôsobilo, že v roku 2016 počet obetí konfliktu dosiahol číslo 442 (z toho bolo 88 ľudí zabitých a 354 ťažko zranených). Len do polovice septembra 2017 bolo zabitých ďalších 68 ľudí. Tieto skutočnosti neboli akceptovateľné a bolo potrebné dosiahnuť okamžité zníženie vojenských operácií.⁹² Trilaterálna kontaktná skupina preto vyvíjala neustále úsilie na zaistenie pokroku v situácii. Kooperovala so všetkými pracovnými skupinami, SMM, Pozorovateľskou misiou na hraničných priechodoch Doneck a Gukovo a aj s predstaviteľmi Normandského formátu. Dôležitým prvkom zlepšovania situácie bolo aj dosahovanie čiastkových prímerí vyhlasovaných paralelne s dôležitými obdobiami kalendárneho roka ako Veľká noc, Vianoce, začiatok školského roka, či obdobia zberu poľnohospodárskych plodín. Predstavitelia Normandského formátu od polovice roka 2018 diskutovali aj o možnosti vyslania mierovej misie OSN do oblasti Donbasu. Rusko spočiatku tejto možnosti nebolo otvorené, ale nakoniec vyjadrilo pozitívny postoj.⁹³ Treba poznamenať,

⁹⁰ OSCE Chairperson-in-Office Dačić welcomes agreement on withdrawal of weapons in eastern Ukraine reached within the Trilateral Contact Group. In: *Organization for Security and Cooperation in Europe*. 2015. [online] Dostupné na internete: <<https://www.osce.org/cio/186831>>.

⁹¹ *Framework Decision on the Trilateral Contact Group relating to disengagement of forces and hardware*. 2016. Dostupné na internete: <<https://www.osce.org/cio/266266>>.

⁹² Press Statement of OSCE Chairperson-in-Office Special Representative Sajdik after the Meeting of the Trilateral Contact Group on 20 September 2017. In: *Organization for Security and Cooperation in Europe*. 2017. [online] Dostupné na internete: <<https://www.osce.org/chairmanship/344266>>.

⁹³ Normandy Four groups of nations discuss deployment of UN peacekeepers in eastern Ukraine. In: *Foreign Brief*. 2018. [online] Dostupné na internete: <<https://www.foreignbrief.com/daily-news/normandy-four-groups-of-nations-discuss-deployment-of-un-peacekeepers-in-eastern-ukraine/>>.

že úspešné riešenie konfliktu nezávisí len od činnosti organizácie, ale najmä od ochoty a schopnosti zúčastnených strán konfliktu implementovať a dodržiavať dosiahnuté dohody.

4.2 Dlhodobé misie OBSE na Ukrajine

OBSE, podobne ako ostatné medzinárodné organizácie, nebola svojimi nástrojmi schopná zabrániť eskalácii konfliktu do vojny tak, ako nebola schopná zabrániť ani anexii Krymu. Mohla však využiť dlhodobé nástroje, ktoré by prispeli k stabilizácii situácie. Jedným z týchto nástrojov bolo vyslanie dlhodobej misie. Účastnícke štáty sa spolu s v Ukrajine už prítomným Projektovým koordinátorom zhodli na vyslaní Špeciálnej monitorovacej misie a Pozorovateľskej misie na hraničných priechodoch Doneck a Gukovo. Tieto misie umožnili prítomnosť medzinárodného spoločenstva na miestach, kde reálne prebiehalo násilie.

4.2.1 Špeciálna monitorovacia misia

Špeciálna monitorovacia misia je neozbrojená civilná misia, ktorá je prítomná vo všetkých regiónoch Ukrajiny. Monitoruje celú občiansku spoločnosť, etnické a náboženské skupiny, ale aj miestne komunity. Bola vytvorená 21. marca 2014 na základe žiadosti ukrajinskej vlády adresovanej OBSE a rozhodnutia konsenzu všetkých jej 57 účastníckych štátov. Mandát misie bol ustanovený Rozhodutím Stálej rady č. 1117 o nasadení Špeciálnej monitorovacej misie na Ukrajine.⁹⁴ Ukrajina ako člen OBSE považovala vyslanie misie za reakciu na ruskú agresiu na východe krajiny, ale aj ako reakciu na anexiu Krymu. Bolo zdôraznené, že Ukrajina stále považuje Krym za súčasť teritória Ukrajiny. Rusko tak podľa medzinárodného práva porušilo bilaterálne aj multilaterálne zmluvy, ktoré garantujú územnú integritu, ale aj Záverečný akt Konferencie o bezpečnosti a spolupráci v Európe. Rusko vo svojom stanovisku naopak zdôraznilo, že podľa jeho názoru je Krym integrálnou súčasťou Ruskej federácie, a tak musí byť geografické rozmiestnenie misie obmedzené. Vzhľadom k tomuto už nebolo možné riešiť situáciu na Kryme, a to bez ohľadu na to, že všetky účastnícke štáty OBSE považovali a naďalej považujú Krym za súčasť Ukrajiny. Z predchádzajúceho teda vyplýva, že misia pokrýva celé územie Ukrajiny okrem Krymu, na ktorý pripustená nebola. Môžeme povedať, že zo strany OBSE tak ide o vynútený kompromis.⁹⁵

⁹⁴ *Decision No. 1117 – Deployment of an OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine*. 2014. Dostupné na internete: <<https://www.osce.org/pc/116747?download=true>>.

⁹⁵ DUBSKÝ, Z., HAVLOVÁ, R.: Role OBSE při pokusu o deeskalaci války na Ukrajině. In: *Současná Evropa*. 2016, roč. 21, č. 2, s. 14. [online] Dostupné na internete: <<https://www.vse.cz/se/134>>.

Sídlo SMM sa nachádza v Kyjeve a ako jej vedúci pozorovateľ bol 2. apríla 2014 vymenovaný turecký diplomat Ertugrul Apakan. Personál misie pozostáva z niekoľko stoviek neozbrojených pozorovateľov, ktorých počet bol organizáciou obmedzený na 1000 pozorovateľov v teréne. V roku 2016 personál misie dosiahol počet 800 pozorovateľov.⁹⁶ Mandát misie bol niekoľkokrát predĺžený, naposledy 29. marca 2019, keď sa všetkých 57 účastníckych štátov organizácie zhodlo na predĺžení mandátu misie o jeden rok. Vedúci misie Ertugrul Apakan prisľúbil, že „*misia bude pokračovať vo vykonávaní svojho mandátu a prispievať k znižovaniu napätia a posilňovaniu mieru a bezpečnosti na Ukrajine.*“⁹⁷

Hlavnými úlohami misie je nestranne a objektívne sledovať a podávať správy o situácii na Ukrajine a uľahčiť dialóg medzi všetkými stranami krízy prostredníctvom dvoch kľúčovými zásad misie - transparentnosti a nestrannosti.⁹⁸ Prví príslušníci misie boli nasadení do terénu už 24 hodín po udelení mandátu. Podľa viacerých autorov OBSE nebola pripravená na takúto situáciu ani personálne ani finančne a všetko muselo byť riešené v spolupráci s Centrom prevencie konfliktov OBSE a účastníckymi štátmi. Najviac pozorovateľov bolo už od začiatku rozmiestnených v okolí kontaktnej línie a v Donbase, teda v Doneckej a Luhanskej oblasti. Keďže ide len o pozorovateľské aktivity, schopnosť monitoringu závisí hlavne na vóli ukrajinskej strany a strany separatistov kooperovať. Misia monitoruje a podporuje implementáciu všetkých záväzkov a princípov OBSE a snaží sa o nadviazanie spolupráce medzi výkonnými orgánmi OBSE, relevantnými aktérmi medzinárodného spoločenstva a vnútroštátnymi orgánmi Ukrajiny. Najviac sledovanou úlohou misie je zhromažďovanie informácií o bezpečnostnej situácii v oblasti a publikovanie pravidelných denných a týždenných správ. Správy obsahujú prehľad bezpečnostnej situácie v monitorovaných oblastiach a zachytávajú konkrétne incidenty a prípadné porušenia prímeria. Misia taktiež monitoruje humanitárnu situáciu v oblasti a sprostredkúva dialóg medzi humanitárnymi organizáciami a miestnymi autoritami. Medzi jej hlavné úlohy okrem sledovania situácie a podávania pravidelných správ patrí aj podpora a monitorovanie implementovania Minských dohôd.⁹⁹

⁹⁶ DUBSKÝ, Z., HAVLOVÁ, R.: Role OBSE pri pokusu o deeskalaci války na Ukrajině. In: *Součaná Evropa*. 2016, roč. 21, č. 2, s. 14. [online] Dostupné na internete: <<https://www.vse.cz/se/134>>.

⁹⁷ OSCE Chief Monitor in Ukraine welcomes extension of Special Monitoring Mission's Mandate. In: *Organization for Security and Cooperation in Europe*. 2019. [online] Dostupné na internete: <<https://www.osce.org/special-monitoring-mission-to-ukraine/415664>>.

⁹⁸ OSCE Special Monitoring Mission (SMM) to Ukraine: The Facts. In: *Organization for Security and Cooperation in Europe*. 2016. [online] Dostupné na internete: <<https://www.osce.org/ukraine-smm/116879?download=true>>.

⁹⁹ DUBSKÝ, Z., HAVLOVÁ, R.: Role OBSE pri pokusu o deeskalaci války na Ukrajině. In: *Součaná Evropa*. 2016, roč. 21, č. 2, s. 15. [online] Dostupné na internete: <<https://www.vse.cz/se/134>>.

S tým súvisí hlavne sledovanie vývoja konfliktu medzi ukrajinskou armádou a separatistami, kontrola pokoja zbraní a ich stiahnutia z kontaktnej línie, ale aj dodržiavanie prímeria. Misia však nedisponuje žiadnym sankčným ani vynucovacím mechanizmom, takže nedodržiavanie a neplnenie záväzkov nemôže nijak sankcionovať ani vynútiť. Mnohokrát je preto konfrontovaná s neochotou zabezpečenia rýchleho prístupu do oblastí, kde dochádza k porušovaniu záväzkov. Predstavitelia formátov N4 a TCG často zdôrazňujú dôležitosť umožnenia prístupu SMM do oblastí konfliktu, ale aj zabezpečenie bezpečnosti jej príslušníkov. Tieto otázky boli dokonca upravené v Minskom protokole a Minskom memorande. Mimo oblastí kontrolovaných ukrajinskou armádou sa misia často stretáva s negatívnym postojom zo strany miestneho obyvateľstva, ale aj separatistov. Príslušníci misie boli dokonca niekoľkokrát zajatí, bolo zaznamenané zapálenie automobilov patriacich OBSE, ale aj výhražná strelba do vzduchu vo východných oblastiach ovládaných separatistami.

Špeciálna pozorovacia misia sa podľa mnohých odborníkov stala „očami a ušami medzinárodného spoločenstva“, keďže je najviac viditeľným priamym zapojením organizácie do konfliktu na Ukrajine. Jej prínos pre riešenie situácie je nespochybniteľný a dokazuje úspešné zapojenie dlhodobých nástrojov OBSE do krízovej situácie.¹⁰⁰

4.2.2 *Pozorovacia misia na hraničných priechodoch Doneck a Gukovo*

Počas pretrvávajúceho konfliktu stratila ukrajinská vláda kontrolu nad dôležitou časťou hranice s Ruskom (približne 400 km). Túto časť hranice a aj priľahlú oblasť začali kontrolovať separatistické sily. Bolo preto potrebné zvýšiť transparentnosť rusko-ukrajinskej hranice, kde podľa názoru niektorých štátov hrozila priama invázia ruských vojsk.¹⁰¹

Stála rada OBSE preto 24. júla 2014, Rozhodnutím č. 1130, umožnila vyslanie pozorovateľov OBSE na hraničné priechody Doneck a Gukovo na rusko-ukrajinskej hranici.¹⁰² Rozhodnutie o vyslaní misie nadviazalo na Berlínsku deklaráciu, ktorú začiatkom júla prijali predstavitelia Normandského formátu. Bolo stanovené, že pozorovateľská misia sa bude skladať zo 16 civilných pozorovateľov pracujúcich 24 hodín denne v tímoch a z tímu logistickej

¹⁰⁰ DUBSKÝ, Z., HAVLOVÁ, R.: Role OBSE pri pokusu o deeskaláciu války na Ukrajine. In: *Součaná Evropa*. 2016, roč. 21, č. 2, s. 15. [online] Dostupné na internete: <<https://www.vse.cz/se/134>>.

¹⁰¹ DUBSKÝ, Z., HAVLOVÁ, R.: Role OBSE pri pokusu o deeskaláciu války na Ukrajine. In: *Součaná Evropa*. 2016, roč. 21, č. 2, s. 16. [online] Dostupné na internete: <<https://www.vse.cz/se/134>>.

¹⁰² *Decision No. 1130 – Deployment of OSCE Observers to Two Russian Checkpoints on the Russian-ukrainian Border*. 2014. Dostupné na internete: <<https://www.osce.org/pc/121826?download=true>>.

a administratívnej podpory. Personálne sa tak jedná o veľmi malú misiu, ktorá ale kontroluje taktiež geograficky veľmi limitovaný priestor. Podobne ako SMM aj pozorovateľská misia funguje na princípe nestrannosti a transparentnosti. Misia umožňuje znižovanie napätia a udržiavanie stability na hranici, ktorú už ukrajinské bezpečnostné zložky nemôžu samostatne kontrolovať. Príslušníci misie podávajú pravidelné týždenné správy o situácii na hraničných prichodoch a monitorujú pohyb cez hranice. Snahy o rozšírenie územnej pôsobnosti misie, ktoré boli vyvinuté zo strany niektorých účastníckych štátov Rusko už dlhodobo blokuje. Misia tak ešte nebola rozšírená o ďalšie kontrolné stanovisko, ktoré by pomohlo monitorovať situáciu na väčšej časti kontaktnej línie.¹⁰³

Podľa Lehneho je „*reálny prínos misie k stabilizácii situácie a k riešení krízy zatiaľ skôr obmedzený, ale nespochybniteľný s ohľadom na význam týchto dvoch prechodov pre tranzit medzi územím neuznaných separatistických republík a Ruskom.*“¹⁰⁴

¹⁰³ DUBSKÝ, Z., HAVLOVÁ, R.: Role OBSE pri pokusu o deeskalaci války na Ukrajině. In: *Součaná Evropa*. 2016, roč. 21, č. 2, s. 16. [online] Dostupné na internete: <<https://www.vse.cz/se/134>>.

¹⁰⁴ LEHNE, S.: Reviving the OSCE: European Security and the Ukraine Crisis. In: *Carnegie Europe*. 2015. [online] Dostupné na internete: <<https://carnegieeurope.eu/2015/09/22/reviving-osce-european-security-and-ukraine-crisis/ii06>>.

Záver

V bakalárskej práci sme sa zaoberali Organizáciou pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe a činnosťami, ktorými prispieva k riešeniu konfliktov vo svete. Cieľom práce bolo analyzovať, ako sa organizácia podieľala na riešení konfliktu, ktorý vypukol v roku 2014 na Ukrajine, a taktiež definovať, aké nástroje boli pri riešení konfliktu použité.

V prvej časti sme sa zamerali na základnú charakteristiku organizácie, jej fungovanie ako celku a históriu jej existencie. V rámci tejto časti sme sa zaoberali aj základnými princípmi, na ktorých je organizácia postavená. Tieto princípy boli ustanovené v roku 1975 Záverečným aktom Konferencie o bezpečnosti a spolupráci v Európe na samite v Helsinkách. Analyzovali sme aj hlavné smery a činnosti pôsobenia organizácie, pričom sme sa viac zamerali na dlhodobé nástroje, ktoré predstavujú misie OBSE.

V nasledujúcej časti sme sa venovali Ukrajine ako nezávislému štátu po rozpade Sovietskeho zväzu a objasnili sme si, ako sa vyvíjali vzťahy Ukrajiny a Ruska po vyhlásení jej nezávislosti na začiatku 90. rokov 20. storočia. Vtedy sa totiž konflikty, ktoré boli medzi týmito dvoma krajinami prítomné už dlhšiu dobu, ešte viac zhoršili. Boli to konflikty týkajúce sa jadrových zbraní, Kerčského prielivu, Čiernomorskej flotily, Krymu a mesta Sevastopol'. Zamerali sme sa aj na udalosti, ktoré predchádzali obrovským protestom na Námestí nezávislosti v Kyjeve a vzniku ukrajinskej krízy. Tieto udalosti neskôr vyústili do ozbrojeného konfliktu na východe krajiny, v oblasti Donbas, kde vznikli dve nové republiky – Donecká ľudová republika a Luhanská ľudová republika. Taktiež sme sa zaoberali analýzou situácie na Krymskom polostrove, kde v roku 2014 prebehlo referendum o pripojení k Ruskej federácii.

V poslednej časti práce sme identifikovali nástroje a mechanizmy, ktoré Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe použila na riešenie konfliktu na Ukrajine. Podrobne sme analyzovali úlohu organizácie v dvoch formátoch - Trilaterálna kontaktná skupina a Normandský formát, ktoré boli vytvorené na riešenie krízy. Taktiež sme sa zaoberali činnosťou dvoch misií vyslaných organizáciou, a to Špeciálnou monitorovacou misiou a Pozorovacou misiou na hraničných priechodoch Doneck a Gukovo. Dospeli sme k záveru, že organizácia už od roku 2014 neustále vyvíjala úsilie, ktoré viedlo k mnohým pozitívnym zmenám v situácii. Prínos organizácie pre riešenie krízy na Ukrajine je preto nespochybniteľný. Kritický vývoj situácie a rýchla eskalácia konfliktu sa pre OBSE stali jednou z najväčších

výziev. Ukázalo sa, že ak existuje vôľa zúčastnených strán konfliktu, organizácia je schopná ovplyvniť situáciu už aj počas prebiehajúcej krízy. OBSE počas konfliktu skombinovala nástroj dlhodobých misií s dialógom a mediáciou, čo vytvorilo priaznivé prostredie pre jeho riešenie. Reálne riešenie krízy však primárne nezávisí od OBSE, ale od ochoty zúčastnených strán implementovať a dodržiavať dosiahnuté dohody.

Zoznam použitej literatúry

Knižné zdroje:

- [1] DULEBA, A.: *Ukrajina a Slovensko*. Bratislava : VEDA, 2000. 402 s. ISBN 80-224-0656-2.
- [2] EICHLER, J.: *Medzinárodná bezpečnosť na počátku 21. storočia*. Praha : Ministerstvo obrany České republiky – AVIS, 2006. 303 s. ISBN 80-7278-326-2.
- [3] KOLSTØ, P., EDEMSKY, A.: *Rusi v bývalých sovietskych republikách*. Londýn: C. Hurst & Co., 1995. 340 s. ISBN 1-85065-206-6.
- [4] TARASOVIČ, V. a kol.: *Panoráma globálneho bezpečnostného prostredia 2003 – 2004*. Bratislava : Ministerstvo obrany Slovenskej republiky, 2004. 357 s. ISBN 80-88842-71-9.
- [5] VALUCH, J., RIŠOVÁ, M., SEMAN, R.: *Právo medzinárodných organizácií*. Praha : C. H. Beck, 2011. 399 s. ISBN 978-80-7400-368-4.

Medzinárodné zmluvy, zákony a ďalšie dokumenty:

- [1] *Agreement between Russian Federation and the Ukraine on cooperation in the use of the sea of Azov and the strait of Kerch*. 2003. Dostupné na internete: <<https://www.ecolex.org/details/treaty/agreement-between-the-russian-federation-and-the-ukraine-on-cooperation-in-the-use-of-the-sea-of-azov-and-the-strait-of-kerch-tre-149547/>>.
- [2] *Conference on Security and Co-operation in Europe Final Act, Declaration on Principles Guiding Relations between Participating States*. 1975. Dostupné na internete: <<https://www.osce.org/helsinki-final-act?download=true>>.
- [3] *Constitution of Ukraine*. 2004. Dostupné na internete: <https://www.justice.gov/sites/default/files/eoir/legacy/2013/11/08/constitution_14.pdf>.
- [4] *Decision No. 1117 – Deployment of an OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine*. 2014. Dostupné na internete: <<https://www.osce.org/pc/116747?download=true>>.
- [5] *Decision No. 1130 – Deployment of OSCE Observers to Two Russian Checkpoints on the Russian-ukrainian Border*. 2014. Dostupné na internete: <<https://www.osce.org/pc/121826?download=true>>.
- [6] *Framework Decision on the Trilateral Contact Group relating to disengagement of forces and hardware*. 2016. Dostupné na internete: <<https://www.osce.org/cio/266266>>.

- [7] *Charter of the United Nations*. 1945. Dostupné na internete: <<https://www.un.org/en/charter-united-nations/index.html>>.
- [8] *Конституція Республіки Крим*. 1992. Dostupné na internete: <<https://zakon4.rada.gov.ua/krym/show/rb076a002-92/ed19920506>>.
- [9] *Memorandum of 19 September 2014 outlining the parameters for the implementation of commitments of the Minsk Protocol of 5 September 2014*. 2014. Dostupné na internete: <<https://www.osce.org/ru/home/123807?download=true>>.
- [10] *Memorandum on Security Assurances in connection with Ukraine's accession to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons*. 1994. Dostupné na internete: <<http://www.pircenter.org/media/content/files/12/13943175580.pdf>>.
- [11] *Minsk protocol*. 2014. Dostupné na internete: <<https://www.osce.org/ru/home/123258?download=true>>.
- [12] *Package of Measures for the Implementation of the Minsk agreements*. 2015. Dostupné na internete: <<https://www.osce.org/ru/cio/140221?download=true>>.
- [13] *Угода між Україною і Російською Федерацією про статус та умови перебування Чорноморського флоту Російської Федерації на території України*. 1997. Dostupné na internete: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643_076/ed20101020>.
- [14] *Закон України про засади внутрішньої і зовнішньої політики*. 2010. [online] Dostupné na internete: <<https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2411-17>>.

Články vo vedeckých časopisoch:

- [1] BURKE-WHITE W.: Crimea and the International Legal Order. In: *Global Politics and Strategy*. 2014, roč. 56, č. 4. [online] Dostupné na internete: <<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00396338.2014.941548>>.
- [2] DUBSKÝ, Z., HAVLOVÁ, R.: Role OBSE pri pokusu o deeskalaci války na Ukrajině. In: *Součaná Evropa*. 2016, roč. 21, č. 2, s. 16-17. [online] Dostupné na internete: <<https://www.vse.cz/se/134>>.
- [3] ILIĆ, MIA.: The OSCE Troika. In: *Security Community Issue*. č.1. 2015. [online] Dostupné na internete: <<https://www.osce.org/magazine/171776>>.

- [4] MITROKHIN, N.: Infiltration, Instruction, Invasion: Russia's War in Donbas. In: *Journal of Soviet and Post-Soviet Politics and Society*. 2015. č. 1. [online] Dostupné na internete: <https://www.academia.edu/14086571/_Infiltration_Instruction_Invasion_Russia_s_War_in_the_Donbass_Journal_of_Soviet_and_Post-Soviet_Politics_and_Society_ibidem_Press_G%C3%B6ttingen_.2015_1._P._219-249>.
- [5] SANDERS, D.: Rhetoric and Reality: Can Ukraine Create an Effective Navy to Protect its Interests in the Black Sea? In: *European Security*. 2007, roč. 16, č. 2, s. 153. [online] Dostupné na internete: <<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09662830701529752>>.
- [6] SIMON, G.: Russia and Ukraine Ten Years After the Fall of the Communist Regimes: Similarities and Differences. In: *Russian Politics and Law*. 2001, roč. 39, č. 6. [online] Dostupné na internete: <<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.2753/RUP1061-1940390674>>.
- [7] The OSCE in Ukraine. In: *Security Community*. Viedeň : OSCE Secretariat Press and Public Information Section, 2014, č. 3, s. 6.
- [8] Wilson, A.: The Donbas in 2014: Explaining Civil Conflict Perhaps, but not Civil War. In: *Europe-Asia Studies*. 2016, roč. 68, č. 4. [online] Dostupné na internete: <<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09668136.2016.1176994>>.

Internetové zdroje

- [1] Ambition and realism to define Slovak OSCE Chairmanship, says new Chairperson-in-Office Miroslav Lajčák. In: *Organization for Security and Cooperation in Europe*. 2019 rok. [online] Dostupné na internete: <<https://www.osce.org/chairmanship/408002>>.
- [2] Crimea referendum: Voters 'back Russia union'. In: *BBC*. 2014. [online] Dostupné na internete: <<https://www.bbc.com/news/world-europe-26606097>>.
- [3] Crimea's referendum : four dangers. In: *Open Democracy*. 2014. [online] Dostupné na internete: <<https://www.opendemocracy.net/en/crimeas-referendum-four-dangers/>>.
- [4] EU and Ukraine start co-operation talks. In: *Euractiv*. 2007. [online] Dostupné na internete: <<https://www.euractiv.com/section/med-south/news/eu-and-ukraine-start-co-operation-talks/>>.
- [5] EU-Ukraine Relations: what developments have there been since the election of Viktor Yanukovich?. In: *Fondation Robert Schuman*. 2011. [online] Dostupné na internete: <<https://www.robert-schuman.eu/en/european-issues/0214-eu-ukraine-relations-what-developments-have-there-been-since-the-election-of-viktor-yanukovich>>.

- [6] EuroMaidan rallies in Ukraine – Nov. 21-23 coverage. In: *Kyiv Post*. 2013. [online] Dostupné na internete: <<https://www.kyivpost.com/article/content/euromaidan/euromaidan-rallies-in-ukraine-nov-21-23-coverage-332423.html>>.
- [7] Factsheet: What is the OSCE? In: *Organization for Security and Cooperation in Europe*. 2018. s. 3. [online] Dostupné na internete: <<https://www.osce.org/whatistheosce/factsheet?download=true>>.
- [8] Four years since the illegal annexation of Crimea: article by Boris Johnson. In: *GOV.UK*. 2018. [online] Dostupné na internete: <<https://www.gov.uk/government/speeches/four-years-since-the-illegal-annexation-of-crimea-article-by-boris-johnson>>.
- [9] Independent Ukraine. In: *Encyclopedia Britannica*. 2019. [online] Dostupné na internete: <<https://www.britannica.com/place/Ukraine/Independent-Ukraine#ref986640>>.
- [10] Interpol Calls for Arrest of Yanukovich and Other Former Ukrainian Officials. In: *New York Times*. 2015. [online] Dostupné na internete: <<https://www.nytimes.com/2015/01/13/world/europe/interpol-calls-for-arrest-of-yanukovich-and-other-former-ukrainian-officials.html>>.
- [11] Janukovyč vyhlásil na štvrtok štátny smútok. In: *Teraz*. 2014. [online] Dostupné na internete: <<http://www.teraz.sk/zahranicie/klicko-janukovyc-ukrajina-demonstracie/74432-clanok.html>>.
- [12] Joint press statement of Trilateral Contact Group: Trilateral Contact Group launches activities of working groups advancing implementation of Minsk arrangements. In: *Organization for Security and Cooperation in Europe*. 2015. [online] Dostupné na internete: <<https://www.osce.org/cio/155486>>.
- [13] Kiev protesters gather, EU dangles aid promise. In: *Reuters*. 2013 [online] Dostupné na internete: <<https://www.reuters.com/article/us-ukraine/kiev-protesters-gather-eu-dangles-aid-promise-idUSBRE9BA04420131212>>.
- [14] KOSTANYAN, H., MEISTER, S.: Breaking the deadlock in the Minsk process, No. 423, CEPS Working Document. In: *CEPS*. 2016. [online] Dostupné na internete: <<https://www.ceps.eu/publications/ukraine-russia-and-eu-breaking-deadlock-minsk-process>>.
- [15] LEHNE, S.: Reviving the OSCE: European Security and the Ukraine Crisis. In: *Carnegie Europe*. 2015. [online] Dostupné na internete: <<https://carnegieeurope.eu/2015/09/22/reviving-osce-european-security-and-ukraine-crisis/ii06>>.

- [16] Луганская и Донецкая республики объединились в Новороссию. In: *Novorossia*. 2014. [online] Dostupné na internete: <<https://novorossia.su/news/luganskaya-i-doneckaya-respubliki-obedinilis-v-novorossiyu>>.
- [17] Normandy Four groups of nations discuss deployment of UN peacekeepers in eastern Ukraine. In: *Foreign Brief*. 2018. [online] Dostupné na internete: <<https://www.foreignbrief.com/daily-news/normandy-four-groups-of-nations-discuss-deployment-of-un-peacekeepers-in-eastern-ukraine/>>.
- [18] OSCE Chairperson-in-Office Dačić appoints new Special Representative in Ukraine. In: *Organization for Security and Cooperation in Europe*. 2015. [online] Dostupné na internete: <<https://www.osce.org/cio/165696>>.
- [19] OSCE Chairperson-in-Office Dačić welcomes agreement on withdrawal of weapons in eastern Ukraine reached within the Trilateral Contact Group. In: *Organization for Security and Cooperation in Europe*. 2015. [online] Dostupné na internete: <<https://www.osce.org/cio/186831>>.
- [20] OSCE Chief Monitor in Ukraine welcomes extension of Special Monitoring Mission's Mandate. In: *Organization for Security and Cooperation in Europe*. 2019. [online] Dostupné na internete: <<https://www.osce.org/special-monitoring-mission-to-ukraine/415664>>.
- [21] OSCE response to the crisis in and around Ukraine. In: *Organization for Security and Cooperation in Europe*. 2015. [online] Dostupné na internete: <<https://www.osce.org/home/125575?download=true>>.
- [22] OSCE Special Monitoring Mission (SMM) to Ukraine: The Facts. In: *Organization for Security and Cooperation in Europe*. 2016. [online] Dostupné na internete: <<https://www.osce.org/ukraine-smm/116879?download=true>>.
- [23] President Victor Yanukovich's Feb. 25 inaugural speech in parliament. In: *Kyiv Post*. 2010. [online] Dostupné na internete: <<https://www.kyivpost.com/article/content/ukraine-politics/president-victor-yanukovichs-feb-25-inaugural-spee-60475.html>>.
- [24] Press Statement of OSCE Chairperson-in-Office Special Representative Sajdik after the Meeting of the Trilateral Contact Group on 20 September 2017. In: *Organization for Security and Cooperation in Europe*. 2017. [online] Dostupné na internete: <<https://www.osce.org/chairmanship/344266>>.
- [25] Press statement by the Trilateral Contact Group. In: *Organization for Security and Cooperation in Europe*. 2014. [online] Dostupné na internete: <<https://www.osce.org/home/121317>>.
- [26] Press statement by the Trilateral Contact Group. In: *Organization for Security and Cooperation in Europe*. 2014. [online] Dostupné na internete: <<https://www.osce.org/home/124451>>.

- [27] При воссоединении с Россией крымчане дискомфорта не почувствуют! In: *КРЬМInfo*. 2014. [online] Dostupné na internete: <<http://www.kryminfo.net/pri-vossoedinenii-s-osiyey-krymchane-diskomforta-ne-pochustvuyut/>>.
- [28] Putin: Rusia helped Yanukovich to flee Ukraine. In: *BBC*. 2014. [online] Dostupné na internete: <<https://www.bbc.com/news/world-europe-29761799>>.
- [29] Putin, Ukraine leader break crisis ice at D-Day event. In: *Reuters*. 2014. [online] Dostupné na internete: <<https://www.reuters.com/article/us-dday-anniversary-idUSKBN0EG2V020140606>>.
- [30] Rebels declare victory in East Ukraine vote on self rule. In: *Reuters*. 2014. [online] Dostupné na internete: <<https://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-idUSBREA400LI20140511>>.
- [31] Результати голосування по Україні. In: *Центральна виборча комісія України*. 2010. [online] Dostupné na internete: <<https://www.cvk.gov.ua/pls/vp2010/WP0011>>.
- [32] Севастополь принял решение о вхождении в состав РФ. In: *Unian*. 2014. [online] Dostupné na internete: <<https://www.unian.net/politics/893910-sevastopol-prinyal-reshenie-o-vhojdenii-v-sostav-rf.html>>.
- [33] Signature of Association Agreement with the EU will depend on Ukraine's performance. In: *European Commission Press Release Database*. 2013. [online] Dostupné na internete: <http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-436_en.htm>.
- [34] Special Report: Why Ukraine spurned the EU and embraced Russia. In: *Reuters*. 2013. [online] Dostupné na internete: <<https://www.reuters.com/article/us-ukraine-russia-deal-special-report-idUSBRE9BI0DZ20131219>>.
- [35] Statement by the Trilateral Contact Group. In: *Organization for Security and Cooperation in Europe*. 2015. [online] Dostupné na internete: <<https://www.osce.org/cio/136036>>.
- [36] Statement by the Trilateral Contact Group. In: *Organization for Security and Cooperation in Europe*. 2015. [online] Dostupné na internete: <<https://www.osce.org/cio/138271>>.
- [37] THAROOR, I., THORP, G.: Maps: How Ukraine became Ukraine. In: *The Washington Post*. 2015. [online] Dostupné na internete: <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2015/03/09/maps-how-ukraine-became-ukraine/?noredirect=on&utm_term=.00881f83973c>.

- [38] The Impact of the Normandy Format on the Conflict in Ukraine: Four Leaders, Three Cease-fires, and Two Summits. In: *Center for Strategic and International Studies*. 2015. [online] Dostupné na internete: <<https://www.csis.org/analysis/impact-normandy-format-conflict-ukraine-four-leaders-three-cease-fires-and-two-summits>>.
- [39] The Trilateral Process: The United States, Ukraine, Russia and Nuclear Weapons. In: *Brookings*. 2011. [online] <<https://www.brookings.edu/research/the-trilateral-process-the-united-states-ukraine-russia-and-nuclear-weapons/>>.
- [40] The war in Ukraine is more devastating than you know. In: *Washington Post*. 2018. [online] Dostupné na internete: <https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2018/04/09/the-war-in-ukraine-is-more-devastating-than-you-know/?noredirect=on&utm_term=.ebfb0af931e2>.
- [41] Ukraine. In: *European civil protection and humanitarian aid operations*. 2018. [online] Dostupné na internete: <https://ec.europa.eu/echo/where/europe/ukraine_en>.
- [42] Ukraine country profile. In: *BBC*. 2018. [online] Dostupné na internete: <<https://www.bbc.com/news/world-europe-18018002>>.
- [43] Ukraine drops EU plans and looks to Russia. In: *Aljazeera*. 2013. [online] Dostupné na internete: <<https://www.aljazeera.com/news/europe/2013/11/ukraine-drops-eu-plans-looks-russia-20131121145417227621.html>>.
- [44] Ukraine protests after Yanukovich EU deal rejection. In: *BBC*. 2013. [online] Dostupné na internete: <<https://www.bbc.com/news/world-europe-25162563>>.
- [45] Ukrainian MPs vote to oust President Yanukovich. In: *BBC*. 2014. [online] Dostupné na internete: <<https://www.bbc.com/news/world-europe-26304842>>.
- [46] Viktory for the blue camp. In: *The Economist*. 2010. [online] Dostupné na internete: <<https://www.economist.com/europe/2010/02/11/viktory-for-the-blue-camp>>.
- [47] What is an OSCE Summit? In: *Organization for Security and Cooperation in Europe*. 2010. s. 4. [online] Dostupné na internete: <<https://www.osce.org/home/71368?download=true>>.
- [48] Where we are. In: *Organization for Security and Cooperation in Europe*. 20??. [online] Dostupné na internete: <<https://www.osce.org/where-we-are>>.
- [49] Who are Ukraine's pro-Russia rebels? In: *CNN*. 2014. [online] Dostupné na internete: <<https://edition.cnn.com/2014/07/22/world/europe/ukraine-rebels-explainer/index.html>>.
- [50] Yanukovich confirms refusal to sign deal with EU. In: *Kyiv Post*. 2013. [online] Dostupné na internete: <<https://www.kyivpost.com/article/content/ukraine-politics/yanukovich-confirms-refusal-to-sign-deal-with-eu-332493.html>>.

- [51] *Закон України про засади внутрішньої і зовнішньої політики*. 2010. [online] Dostupné na internete: <<https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2411-17>>.
- [52] 96,2% vote for independence of Luhansk region in May 11 referendum. In: *TASS*. 2014. [online] Dostupné na internete: <<http://tass.ru/en/world/731269>>.